

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINA — JURISPRUDENȚA — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICA — FINANȚE

DIRECTOR : D. ALEXANDRESCO

PRIM-REDACTOR : I. N. CESĂRESCU

ABONAMENTUL

pe an 30 lei; 6 luni 16 lei; 3 luni 8 lei
Studentii plătesc pe jumătate

Strălnăitatea : 40 lei pe an, 20 pe 6 luni

A P A R E

de două ori pe săptămână sub redacțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc tot-d'a-una înainte

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
BUCURESCI6, Splaiul Brâncoveanu Voevod, 6
Vis-à-vis de Palatul Justiției

SUMAR : Ordonanța definitivă a d-lui jude-instructor Stelian Popescu în afacerea Candiano-Popescu.

Tribunalul județului Neamțu : *Casandra Mezat cu soțul său D. C. Mezat.*Judecătoria Ocolului II Iași : *N. Iosipescu cu Al. Bădărău.*

Ordonanța definitivă a d-lui jude-instructor Stelian Popescu, în afacerea Candiano-Popescu

1. Nimeni nu poate fi responsabil de un fapt, dacă nu-l poate fi imputabil.
2. Ideea de responsabilitate, având ca substract morala inerentă ființei umane, și legea inerentă societății, ori cât de rudimentar constituită, presupune din partea culpabilului inteligență și voință.
3. Inteligența este facultatea de a pricepe valoarea actului săvârșit, atât ca importanță cât și ca consecințe.
4. Voința este facultatea determinării la un act oare-care, fără constrângere din partea cui-va. Aceste facultăți trebuiesc posedate în momentul săvârșirii actului.
5. Nebunul moral este caracterizat prin slăbiciune intelectuală până la inlucilitate, imaginație săracă și puțin variată, nebunie complectă, în cas de anestezie morală.
6. Crimele din sugestiune aparțin mai numai laboratoarelor.
7. Abulia sau lipsa de voință, constă în imposibilitatea de a traduce starea de voință în determinare activă.
8. Spre a fi complice trebuie ca participarea la crimă să fie accesorie, iar nu indispensabilă.
9. Este complice acel care știind stă la poarta casei unde se săvârșește o crimă, așteptând să intre înăuntru pentru a lua obiecte din acea casă.

Noi, Stelian Popescu, judecător de instrucție la Tribunalul Ilfov, cabinetul V;

Având în vedere toate actele de procedură criminală aflate în dosarul instrucțiunii cu No. 38,901 (cinci volume) și îndreptate contra lor :

1. Alexandru Candiano-Popescu, român, de 20 ani impliniți, fost elev în liceul Arghirescu și Brânză din Capitală, născut și domiciliat în București, până în ultimul timp la casa părinților săi, acum deținut preventiv în penitenciarul Văcărești pe baza mandatului nostru de depunere cu No. 618 din 27 Februarie 1901, ne mai dat judecăței până acum.

2. Ștefan Vlădoianu, căruia i se mai zice și Puiu, român, având 15 ani impliniți, fost elev în liceul Arghirescu și Brânză din Capitală, născut și domiciliat la casa părinților săi, strada Știrbei-Vodă 60, lăsat liber provisoriu în virtutea ordonanței noastre din 5 Maiu 1901, ne mai dat judecăței până acum.

Având în vedere requisitorul introductiv cu No. 4663/901 al d-lui prim-procuror al trib. Ilfov, prin care deschide acțiune publică contra celui d-ntei pentru faptul prevăzut și pedepsit de art. 225, 226, 227 și 232 C. p., iar contra celui din urmă pentru aceleași texte de lege combinate cu 50 al. II și 48 C. p. ;

Având în vedere toate procesele-verbale dresate de la primele cercetări, interogatoriile preveniților, arătările părții civile, depunerile martorilor, declarațiunile informatorilor, diferite acte de confruntare, procesele-verbale de descinderi în localitate, diferite scrisori găsite și primite de preveniți în cursul instrucției ;

Având în vedere actul medico-legal relativ la autopsia cadavrului și rapoartele medico-legale relative la starea mentalității și responsabilității preveniților ;

Având în vedere requisitorul definitiv cu No. 12728/901 a d-lui prim-procuror al trib. Ilfov ;

Având în vedere și cele-lalte acte aflate în dosarele instrucțiunii ;

Având în vedere și dispozițiunile art. 129 și următorii din Procedura penală.

Expunem următoarele :

În zori zilei de 27 Februarie a. c., de la un capăt la cel-alt al Bucureștilor, de la sdrențarosul ce-și câștigă pâinea strigând conținutul ziarelor cu știri de senzație, până la intelingința gravă și luminată a omului de cabinet, din colihă la palat, pe buza tuturului circula cuvântul flores «*crima lui Candiano-Popescu*».

Se înțelege că nu mică era graba pusă de toți în a căpăta cât mai repede și cât mai întinse detalii asupra acestei înspăimântătoare noutăți. Este mai bine ca un sfert de veac, de când atențiunei opiniinei publice a țării românești numele de Candiano-Popescu, s'a impus. După faptele de arme din timpul războiului pentru independență, când maiorul de rezervă Candiano-Popescu, întrupând vitejia de secole a românismului, dăduse pe câmpiile Plevnei exemplul celui mai desăvârșit entusiasm, salvând prin curajul său fără pereche cauza crucii și asigurând popoarelor Peninsulei Balcanice o viață nouă, numele lui Candiano-Popescu era sinonimul eroului național. Și acum se explică de ce atâta grabă în aflarea de noutăți. Era indoită surprindere cu care fie-care auzea numele eroului legat de cuvântul crimă. Știrile cele mai contradictorii circulau. Adevărul crud și în toată goliiciunea lui, numai justiția îl cunoștea.

În adevăr, la orele mult 10 1/4 din noaptea de 26—27 Februarie a. c., țipetele unei servitoare atraseră câți-va trecători vecini către casa cu No. 11 bis din strada Icoanei, colț cu strada Țăranilor. Ea spunea cât o lua gura, că stăpâna ei, Julia Iarcu, chiar în acel moment fusese asasinată de un necunoscut. Un bărbier, Ioan Ursescu, și un inginer Jean Macri, cari se apropiaseră cei d-ntei de țipetele servitoareii

Marița Ilescu, văzând că din curtea sus arătatei case eșea un imberb și pe care servitoarea îl arată a fi asasinul, puseră mâna pe el. Acest tânăr, de o statura potrivită, figura expresivă, părul capului mare, neavând o etate mai mare de 20 ani, și care nu era altul de cât fiorosul asasin, cu destul calm începu a protesta de inocența lui și a cere libertatea de la cei ce-l ținea cu rigoare, spunând că fiind student, ocupațiile sale nu-i permit nici să stea mai mult timp în drum, nici să asiste la scandaluri.

Se vede însă că nici ochiul celui ce vede toate nu dormea, nici vocea singelui vărsat de curând nu încetase să ceară răsunarea faptei săvârșite și nici inocentul care ar fi putut să fie făcut responsabil de această crimă, nu merita o astfel de grea răspundere, că istețul bărbier—ce apăruse ca un *deus ex machina*, și pusese mâna pe imberb, observă la el un mod deosebit de a fi în privința mâinilor. Se freca într'un mod care i-a dat de bănuț (pag. 3, vol. 2) și fixându-i bine mâinile, le vede pline de sânge; îl chestionează imediat asupra provenienței aceluia singe. Păstrându-și calmul de care dase dovadă, de la început, imberbul făurește imediat explicația: «sunt student în medicină și astăzi am operat un porumbel care m'a umplut pe mâini de sînge». Cum singele era prea proaspăt, că nici măcar, nu se înche-gase, săi uscuse pe mâini (vol. 2, pag. 5) și cum cei ce-l dețineau, observară pete proaspete de sînge și pe pantalonii săi, se înțelege că explicațiunea dată de imberb nu s'a prins și câte-va palme bărbierești date drept răspuns, impuseră limbutului imberb pentru un moment tăcerea. Sergentul de stradă sosind și el, cum servitoarea și lumea adunată spuseră că Julia Iarcu este asasinată, iar cel prins este asasinul, împreună cu primii ce au sosit la fața locului și au prins pe asasin, se îndreptară spre localul secției respective. Pe drum asasinul protesta mereu inocența sa și spunea insoțitorilor că el este Alexandru Candiano-Popescu, fiul generalului.

În interiorul casei cu No. 11 bis din str. Icoanei, unul din cele mai înfrorătoare tablouri se prezintă ochiului celui ce pătrundea în năuntru din camera din spre stradă. În această cameră, ce servea de dormitor, și care era sumar mobilată, la distanța de un pas de la un pian ce era deschis, se găsea cu fața în jos cadavrul mai mult încovoiat al unei femei, ce avea aerul de a se rezema pe mâna stângă. Cadavrul era îmbrăcat cu un camisol alb de pichet și cu o cămașă albă decoltată, în picioare ciorapi lungi negri și ghețe cu nasturi. Pe spate, pe camisol, se observa o mare pată de sînge care se întindea de la umărul stâng până la talie. Pe gură și pe nasul cadavrului eșea sînge, care se întindea până la ușe. Sub cămașă pe piele, între ambiu omoplați, ceva mai în stînga era o rană semicirculară, cu direcția de la dreapta la stînga și de sus în jos și din care încă se scurgea sînge la presiune. Lângă cadavru care era par'că înomolit în sînge, se găsea scăunelul de la pian răsturnat. Pe lângă cele arătate mai sus, actul medico-legal arată că pe partea laterală stîngă a gâtului s'a găsit numeroase echimoze, mici, punctiforme; pe fața mucosă a buzelor s'a găsit echimoze negricioase, pe obrazul drept s'a găsit un grup de opt sgarieturi, avînd aspectul urmelor pe care le lasă unghiile de la degete prin presiune. Actul medico-legal se încheie astfel: «Causa morții d-nei Julia Iarcu, a fost o pierdere mare de sînge survenită în urma unei răniri cu un pumnal cu două tășuri lung de 11 $\frac{1}{2}$ c. m., lat de $\frac{1}{2}$, înfipt pînă în prăsele, pe la spate și dela dreapta la stînga.

Pumnalul în drumul său a găurit spatele, plămănuț stîng, tăind o ramură din vena pulmonară, care a dat naștere pierderei mari de sînge. Ea mai are pe obraz și pe gât, mai multe sgarieturi și vînatăi produse prin încercarea de a o strînge de gât cu mâinile (vol. IV, pag. 12). Lângă camera în care era cadavrul, în sufragerie, lângă o farfurie, s'a găsit un stilet cu mânerul rupt; lama stiletului era acoperită cu sînge pe toată suprafața ei, iar de mâner atârna un ciucure plin de sînge; mânerul stiletului a fost găsit a doua zi sub cadavru.

Condus la secție, Alexandru Candiano-Popescu, fu desbrăcat de pardesiu și de haină și cei de față observară că el avea mâinile de la cămașă sumese pînă dincolo de coate. Cu toate negățiunile lui, nimeni nu-l mai putea crede acum că nu este el asasinul și cu toate că în ajutorul său, de încă când era în drumul spre secție venise un alt individ aproape copil, care nu era altul de cât Ștefan Vlădoianu și care căuta să confirme basmul cu porumbelul tăiat. Acest copil, în etate ca de vre-o 15 ani, îmbrăcat cu uniformă de elev de liceu, care a urmat din str. Icoanei pînă la secție pe mulțimea ce conducea pe asasin, ajuns la secție, a intrat înăuntru, s'a amestecat în vorbă și în cele din urmă a fost văzut când i s'a trecut de asasin un carnet pe care el l'a băgat în posunar. Bănuindu-se complicitatea între amîndoi, fură închiși separat. La Ștefan Vlădoianu fu găsit un mic carnet, avînd scoarțele negre și în el foi liniate albe. Prin mijloc acest carnet era pătruns de un șnur de mătase, făcut din foi răsucite negre și galbene, avînd la capăt un petic de hîrtie albă de care era prins cu ceară roșie și pe care petec erau scrise cuvintele: «*Le Nerval*», iar de desupt: «*Bon pour tout faire*». Pe a doua foaie din carnet erau scrise următoarele rînduri:

M-me Bileiuresco = 1000 fr.
si non mourir
R. Lutherană
Le «Nerval».

A. — semnătura indescrifabilă din cauza unei pete de ceară aplicată.

M-me Marquise L. Terzi Coutoff. 2.500 fr.
si non mourir
Le «Nerval»

A (indescrifabil)

M-me Bratașano . . . 200 fr.
si non mourir
Le «Nerval»

A. — Aci fiind-că am rupt ceara, se citește cuvîntul: Candiano.

Văzînd că basmul nu trece, că numele generalului la care făcea apel nu l'ajuta, că petele de sînge pe haină, pe mâini, și mânicile sumese înlăturau ori-ce îndoială că el este asasinul, Alecsandru Candiano-Popescu, se hotărî să mărturisească crima. El o descrie cu așa detalii și cu așa cinism, că aceia ce l'conduseră la secție, de și ei îl aduseseră ca pe asasin, refușau să creadă urechilor cele ce auzeau. Atît era de înfrorătoare narațiunea ce el le tăcea. Confruntat cu cadavrul ce era încă cald, la vederea lui, asasinul Al. C. Popescu, scoase aceste cuvinte: «*pauvre vieille toi tu ne souffre plus, c'est moi qui vais maintenant souffrir pour toi*». În loc să arate o mică urmă de căință pentru fapte ce abia cu o oră mai înainte se săvârșise, pretextînd că cadavrul ar fi mirosind, ceru o țigare. I s'a dat. După ce a aprins-o, uitîndu-se din nou la cadavru, zise textual: «*On dirait une vache égorgée*».

Intrat pe calea mărturisirilor acestei fioroase crime, instrucția și nici chiar asasinul nu erau mulțumiți cu simpla afirmare că a omorît. La insistențele judecătorului el declară: «Sunt fiul generalului Alexandru Candiano-Popescu, am douăzeci ani împliniți și urmez ca intern cu plată cursurile cl. VI și VII în liceul V. Arghirescu și Brînză din calea Vie-

toriei. Musica 'mă-a plăcut foarte mult și la pension am legat prietenie cu elevul din cl. III Ștefan Vlădoianu, căruia de asemenea îi plăcea musica. De la piano a început cunoștința noastră, și o atracție irezistibilă mă împingea către acest picior.

Leneș și ștrengar în toată accepțiunea cuvântului Ștefan Vlădoianu, care abia ajunsese în cl. III liceală, la rândul său avea o simpatie deosebită pentru prevenitul Al. C. Popescu, cu care îi plăcea să stea ore întregi, ziua ca și noaptea și căruia îi mărturisea muștrările ce le suferea din partea tatălui său, care căuta acum în urmă, să'l fie prea de scurt, lucru care de alt-fel nu'i convenea de loc, dat fiind mai ales starea de libertate de care se bucurase până aci. Indignat pe tatăl său care îl bătuse și chiar îndrăsnise să'l tundă, el, care observase la Al. Candiano-Popescu, o mare libertate în ce privește părinții și în ale cărui ape ca moral și intelect se adăpa, confăia acestuia că este disperat de purtarea tatălui său și că este hotărât să'l urmeze pe el (Candiano), ori-unde se va duce. În această situație de spirit se găsea Ștefan Vlădoianu când Al. Candiano-Popescu, veni să'i ceară un sfat.

Continuând interogatorul, Al. Candiano-Popescu zice: «Având nevoie de bani și între altele niște datorii de achitat la un chelner de la cafeneaua Victoria și cum acesta mă amenință că are să se ducă acasă la tatăl meu să mă spue, mă gândeam cum aș face să'mi procur acești bani căci de acasă nu'i puteam avea. Am întrebat și pe prietenul Vlădoianu; el 'mă-a zis să cer părinților, dar 'i-am spus că aceștia nu'mi vor da. Gândindu-mă să fac un împrumut, l'am întrebat dacă nu cunoaște pe cine-va care să aibă bani de dat cu împrumut, căci eu mă dusesem la Georgescu Vitriol, dar el nu era în acel timp în țară și atunci Vlădoianu 'mă-a spus că pe la densii acasă, ar veni printre alte diferite cunoștințe M-me Bilciurescu, și la jocul de cărți ce se făcea obicinuit în casa lor, ea avea asupra sa suma de 500 fr. și să mă duc să cer ei. Cum eu nu o cunoșteam de loc, 'i-am spus că cum o să'mi împrumute ea la prima vedere, câte-va sute de franci. Densul 'mă-a spus că să mă presint sub numele meu propriu. Atunci 'i-am spus: «Ei bine puiele, când femeea asta va auzi că ești băiatul comandantului activ, viu la densa, o necunoscută, ca să'i cer sute de franci împrumut, ce va gândi această femeie de mine? El atunci 'mă-a răspuns: Dragă Alecule, atunci să te dai drept un reprezentant al societății macedonene și intrând la densa în casă să începi cu duhul blândeței convorbirea în modul următor: Doamnă de nu mă înșel, d-v. sunteți d-na Bilciurescu; eu făcând parte din societatea macedonenilor și destinul hotărându-mă a găsi suma necesară de câte-va mii de franci, vă rog, a vă cotiza cu 800 de lei, în folosul acestei societăți». Meditând mult asupra acestor idei, el văzu că ea ar putea trece numai dacă ar fi însoțită de oare-care forme exterioare. Pentru aceasta el făcu carnetul ce s'a găsit asupra lui Vlădoianu și în el trecu, sub forma ce am arătat mai sus, numele persoanelor de la cari trebuia să obție bani. Despre M-me Tertzi Cuttoff, tot Vlădoianu îi spunea că venea pe la ei prin casă, că stă mai mult prin Italia și că are avere de peste 1/2 milion. Cum între cunoștințele sale în condițiuni asemănătoare cu cele de mai sus și de la care, de asemenea, ar fi putut lua ceva, era și M-me Brătășeanu din str. Sfinți, pe care numai de câte-va zile înainte o văzuse căci fusese în casa ei și ea 'l înconjurase cu toată atențiunea sa, de oare-ce 'l cunoștea din copilărie, el o trecu și pe ea la carnet cu suma de 200 fr. Pentru ca acest carnet să'și

aibă efectul așteptat, sub numele fie-cărei persoane destinate a cădea în mâinile lui, el scrise cuvintele: «*si non mourir*» cari trebuiau a fi citite de către persoana la care se adresa, pentru bani. Sub fie-care nume el scria cuvântul: «*Le Narval*». Nelucrând nici-odată într'o direcție hotărâtă și cu un scop bine definit, mintea sa de nimic serios preocupată, făurea planul unui viitor submarin pe care închipuindu-și că l'a inventat, îi dase numele de «*Le Narval*». Din acest nume făcu și firma societății revoluționare în numele căreia se presenta pentru a obține bani, și de aceea îl puse pe carnet. Pentru ca efectul să fie decisiv, el aplică și o pecetie cu ceară în dreptul fie-cărei persoane condamnate, iar sub pecetie fiind scris numele său A. Candiano ilisibil însă din cauza pecetiei. În diversele conversațiuni asupra sperietoarei cu carnetul, el ajunsese la ideea unui pumnal, care într adevăr ar fi speriat pe acela ce l'ar fi văzut.

Planul de a obține bani, era: se presenta la persoana în chestiune îi cerea bani în numele societății și 'i arăta carnetul, drept probă. În cas de nu ar fi voit îi zicea: «*Doamnă în cas de nu'mi veți da banii ceruți veți fi înjunghiată și 'i arăta stiletul*», dacă sperietoarea nu reușea, văzând că sunt șanse de a nu fi prins. omora.

În consultațiile și planurile criminale ce făceau zilnic pentru a scoate bani, a fost adus și numele d-nei Crețulescu din str. Știrbei-Vodă. După ce conversația a rulat în toate punctele de vedere asupra acestei doamne pe care Vlădoianu de asemeni foarte bine o cunoștea, renunțară la ea întru cât tot Vlădoianu spusese că în curtea ei ar fi prea multă lume și deci ar putea să fie prinși.

Hotărâți să pue cât mai repede în executare planul ce formaseră, în dimineața de 20 Februarie a. c., prevenitul Al. Candiano-Popescu se duse la Fantini și cumpără cu șapte lei un stilet. La întoarcere, cumpără de la un magazin și două mosoare cu ibrișim (culoare galbenă și neagră) și venind acasă le răsuci și începu să facă împrejurul mânerului stiletului un șnur pe care, când Vlădoianu îl întreabă la ce servă acel șnur, el spuse «*pentru estetică*». Spre a fi sigur de puterea instrumentului ce cumpăraseră, chiar în acea zi el îl încercă într'un biet câine ce dormea lângă un zid. El zice: «*Am lăsat să cază instrumentul asupra câinelui de la înălțimea de un metru și ceva și dobitoacul a rămas trăsmit*».

În ziua de 27 Februarie, zice el, am hotărât să ne ducem la M-me Bilciurescu. Pe la ceasurile 7 și jum., după ce s'a dat masa a doua, tinărul Vlădoianu a venit sus în odaia mea, spuindu-mi: «*Alecule, aide să plecăm*». Atunci eu i-am răspuns: Este prea de vreme de a pleca la 7 și jum. Conița fiind la masă, să aștep'am până la orele 8. De la orele 8 fără un sfert încolo, imi dedea mereu zor, fiindu-i frică să nu mă găsească sub-directorul în meditație și atunci îi spunea lui tată-său și îi era frică să nu-i aplice constituția. La 8 fix, am eșit din porța pensionului îndreptându-ne spre locuința d-nei Bilciurescu din str. Știrbei-Vodă. Ajunși în dreptul casei, noi fiind pe trotuarul opus, Vlădoianu mi-a zis că M-me Bilciurescu trebuie să fie singură, de oare-ce nu este lumină în față. Eu atunci i-am zis: «*Dragă puiele, tu o să stai aici în colț și să te uiți în spre casa ei. Să nu te miști de acolo până ce nu mă vei fi văzut pe mine intrând. Lăsând pe tinărul Vlădoianu în colț, am luat-o înainte, am trecut trotuarul spre casa acelei d-ne, am intrat în curte și am sunat. După cât-va timp o jupâneasă vine și'mi deschide; eu întrebând-o dacă cuconița este singură, mi a răspuns: «*Da*», după o mică gândire. Felul după cum a des-*

chis ușa, modul după cum mi-a deschis drumul în casă, necunoscându-mă, neștiind cine sunt și observând modul sperios cu care se uita la mine, am avut o îndoială. Mi-am zis care să fie cauza care a făcut pe această femeie să'mi deschidă drumul la stăpâna ei, fără a cunoaște și fără a avea după presupunerea mea nici un ordin de la stăpâna sa? Care ar fi motivul care ar fi dat ochilor săi acea privire rățăcită și sperioasă. Apoi neștiind nici topografia casei, cu toate că mi-o spusese Vlădoianu, și bănuind orî că ar fi cine-va la dânsa sau că tinărul ar fi anunțat-o, am scos cartea de vizită a lui M-me Cutoff, pe care în timpul zilei mi-o adusese de la el de a casă Ștefan Vlădoianu și zicându-i: Dacă cuconița este singură, dăi cartea asta de vizită. Pe cartea asta de vizită era semnat 2, p. i. c și nu știu bine un A sau B. Dând această carte de vizită, m'am întors la Vlădoianu, care mă aștepta în colțul opus al străzii. El îmi zice: *Ți-a fost frică, ai Alecule? mare secătură ești!* (vol. p. 37); îi răspund: «Bine mă creștine, pune-te tu în locul meu, casa nu o cunosc bine, odaile nu știu bine cum sunt așezate, pe stăpâna iar nu o cunosc, jupâneasa care mi-a deschis ușa, holbase la mine niște ochii ca dracul în fața crucei, în ce poziție crezi că mă aflam în acele momente? Numai de cât mi-am inchipuit orî că ea așteaptă pe cine-va, pe care cine-va jupâneasa lua drept mine, sau că este anunțată de pericolul de care ar fi amenințată și cu drept cuvânt pot să cred că tu ai anunțat poliția prin taică-tău». «*Dragă Alecule, îmi pare rău că crezi tu că eu aș fi așa de infam*». După vre-o 20 de pași, dânsul mă întrebă: «Unde mergem noi? i-am răspuns. «*Dragă, nu știu, poate să mă întâlnesc cu niște prietini și să merg la vre-o cafenea sau măi bine haide să mergem să încercăm și la M-me Brătășanu: îmi răspunde: «*Ia ascultă Alecule, dacă ne-am întâlni noi cu curva aia bătrână, pe care mi-ai arătat-o atunci când am fost cu tine la plimbare, ce ia-ți face tu?*». «*Ce vrei să-ți fac dragă?*» îi răspunsei eu atunci el: «*Adică de ce nu a-ți opera-o?*» «Bine, mă creștine, acea femeie căreia îi dai bani pentru a te culca cu ea, ca la 2 sau la 4 franci, ce capital crezi tu că ar putea avea ea?» «*Dragă Alecule, mult nu zic că ar avea, dar 3 sau 4 poli tot cred că ar avea la ea și apoi fie nu ți-ar trebui măi mult ca să dai lui Ghiță căruia ia-ți dat cinstea că-ți vei da 3 napoleoni astă seară*» (vol. p. 36). Atunci i-am zis: «*Dacă mi-o scoate-o dracu înainte, dracu să o ia*».*

Ajungând pe calea Victoriei, în fața lui Micado, de odată îmi spuse dânsul: «*Uite-o, Aleluia!*»; iar eu zisei (vol. I, pag. 38): «*Amin*».

Zicând acestea mă îndrept către dânsa zicându-i vorbele următoare: «*Bonsoir M-me, comment ça va?*» Ea îmi răspunde: «*Bien merci, et vous? Est-ce que le général va mieux?*». «*Oui, merci*», răspund eu. «*De quel côté êtes vous?*». «*Je vais me ballader du côté du Ministère des finances, et vous?*» mă întrebă ea pe mine. «*Je m'embête à trente six carats*». «*Apropos la bourse est-elle solide?*» Îmi răspunde: «*Dans le temps j'étais riche, maintenant je suis ruinée et c'est pour cela que j'accroche les gens dans la rue*». După această conversație am mers cât-va timp fără să vorbim vre-o vorbă. Atunci dânsa întorcându-se către mine mă întrebă: «*Acel copil care te urmează o să vie până la noi acasă?*» (copilul era Vlădoianu). Eu i-am răspuns că nu, că va merge până în str. Icoanei. Din conversația cu ea, prevenitul află că ea avea în casa ei vre-o sută lei. Ajungând

la începutul acestei străzi, i-am spus dânsului să se ducă puțin înainte de oare-ce eu am a spune ceva băiatului. Chemându-l pe Vlădoianu înapoi, i-am spus: «*Puiule, dacă vrei să mă urmezi să te ții 20 metri înapoia mea și să mă aștepti o jumătate de ceas la ușa unde voi intra cu dânsa. După acest timp, vei putea intra și tu, iar dacă nu, atunci sau te întorci înapoi, sau să te duci să mă denunți, că această femeie va fi moartă. El mi-a spus că mă va urma» (vol. I, pag. 39). Mergând, încet, încet, am ajuns acasă la ea; deschizând ușa și intrând înăuntru, o vedeam vărând cheia în ușa și trăgând cârligul; după aceea am intrat în odaia de culcare. În această odăie, vedeam o ușă care nu știam unde comunică, ea mi-a răspuns că corespunde odăiei de mâncare. Pe masa din această odăie era o fructieră cu 2 sau 3 portocale, 2—3 mere pe care nu le-am văzut bine și asemenea erau și 2 sticle cu vin cari îmi făceau cu ochiul. De asemenea această odăie avea 2 ferestre cari dau într-o curticică. Dânsa văzându-mă că mă uit prea mult în spre stacanele cu vin, m'a întrebat: «*Dacă vreați să mănânc sau să beau ceva*». *I-am răspuns că nu, însă gândul meu era să o omor și apoi să mănânc și să beau*». (vol. I, pag. 39).*

După aceasta m'am întors în odaia de culcare și privind pe fereastra din dreapta, vedeam pe tinărul Vlădoianu dând niște târcoale disperate în jurul casei. Având teamă ca victima să nu'l vadă, iar pe de altă parte fiind-că ea nu vrea nici să stingă lampa, nici să lase perdelele ca să nu se vadă din stradă și fiind-că îmi spunea că nu se vede, am vrut să ved dacă este adevărat și atunci am croit următoarea minciună: I-am spus că având să pun o scrisoare la cutie, mă voi scobori în stradă spre a o depune, ca să fie luată de primul curier. După mai multă rezistență din partea ei, lăsându-i pardesiul ca gaj, am eșit afară și întâlnindu-mă cu Vlădoianu, am avut următoarea discuție: «*Dragă puiule, acum este 9 și 35, la 10 fără 10 vei putea intra înăuntru căci ușile vor fi deschise. Dar ce-ți faci? mă întrebă el. Îi răspund: O sugrum sau o stiletez. Ești sigur că vei face lucrul acesta?*» (vol. I, pag. 20). *Eu răspund: «Da, pe cinstea mea»*, și'mi ținui cuvântul. Întorcându-mă înapoi, ea îmi spuse să închid ușa și să pu cârligul. Am încuiat și am descuiat, am dat cârligul și înainte și înapoi în același moment. Ast-fel că ea a crezut că ușa este închisă, pe când în realitate ea era descuiată și preparată pentru intrarea lui Vlădoianu, care trebuia să intre pentru a'mi ajuta să scotocim prin casă și să luăm bani și juvaerice (vol. I, p. 45). Suindu-mă sus la ea, începu a mă gândi care ar fi modul mai bun spre a'i răpi viața. Dânsa era îmbrăcată într-o jachetă maron închisă cu niște galoane de aur; pipăind-o spre a vedea densitatea stofei, mi-am zis că nu ar fi nemerit să dau o lovitură prin acea haină, a cărei rezistență este foarte mare. Spre a putea face să-și scoată jacheta, am început a-i lăuda frumoasele sale linii de trup care poate în tinerețe le-o fi avut, dar acum îi lipsea cu totul. Dânsa care, după păr, mă lua când de pictor, când de sculptor și când de muzicant, ba chiar odată m'a întrebat de nu sunt și actor, s'a găsit foarte măgulită în fața ochilor mei experți în această materie și a găsit de cuviință a-și scoate și corsetul și a rămâne numai în cămașe (vol. I, pag. 40), decoltată fiind până la brâu. Nu știam care ar fi momentul pentru a'i da lovitură de cuțit; dânsa având divină inspirație de a se așeza la clavir, mi-a descoperit omoplații; atunci scoțându-mi hainele după mine și sucindu-mi mânecile până la coate, am

luat stiletul și ținându-l între cele două degete cu mânerul în buzunar, iar virful către articulația mânei, m'am instalat lângă densa ceva mai la spate. Am pipăit cu mâna în partea stângă pe spatele ei între cei doi omoplați, spre a vedea unde ar fi locul s'o pot lovi mai bine, mai cu efect, pentru ca nu cum-va să lovesc în osul omoplatului (vol. I, pag. 48). Pe când cânta la clavier de trei ori am ridicat mâna de-asupra trupului ei, însă de trei ori mi-a căzut brațul ca mort, la a patra oară mintea fiindu-mi toată concentrată asupra faptului pe care voiam să-l comit, am văzut d'odată în fața ochilor rana imaginară pe care i-ar fi produs-o stiletul, m'am fandat înapoi și apoi m'am asvârlit înainte cu tot trupul, având arma în mână».

Deschidem o parantesă: de aci încolo reproducem fidel cuvânt cu cuvânt cele spuse de asasin în interogatoriul său, pentru că ori-care ar fi măestrimea de cuvinte întrebuițată, ne-ar fi imposibil să descriem înfiorătoarea scenă petrecută în strada Icoanei între criminal și victimă și pe care scenă asasinul însuși și-a luat sarcina de a o reproduce așa cum a avut loc.

El zice: «*în momentul când am simțit mâna mea lovindu-se de trupul ei, am sucit arma imprevizibil în sus și proptindu-mă mâna stângă în beregata ei, am dat-o peste pulpa piciorului, ast-fel că densa a căzut cu spatele la pământ; sbătându-se în ultimul spasm al agoniei, a început să țipe; atunci deschizându-i gura cu forța, i-am băgat trei degete în gură, apăsându-i gura în jos, încercând a-i rupe beregățele. În același timp învârtind-o pe partea stângă, proptită fiind în pulpa gambei drepte a mele, cu degetele mânei drepte căutam prin rană și voiam a scoate stiletul care mi se rupsese și cu care voiam să lovesc din nou spre a-i străpunge inima și a o reduce astfel la tăcere. Văzând că nu mai răsuflă, am lăsat-o astfel trântită». Aveam mâinile mânjite de sânge până la coate. Atunci am auzit strigătele de ajutor ale jupănesei, care chema autoritățile pentru a prinde pe asasin.*

În adevăr, servitoarea dormea în sub-sol și abia atunci se culcase și auzind țipătul precum și sgomotul produs de căderea corpului, a venit sus și a văzut pe asasin, dar n'a avut curajul să intre înăuntru, «*O omoram și pe ea, zice criminalul, dacă ar fi intrat înăuntru*» (vol. I, pag. 45). Am luat hainele, de asemenea și pardesiul, m'am îmbrăcat repede, am intrat în sufragerie, am deschis fereastra și am sărit de la o înălțime ca de 4 metri, în curticia cea mică ce da în strada Țăranii și voiam să mă depărtez, când am fost prins de unul din aceia cari se adunase la țipetele servitoarei».

O așa fioroasă faptă, cu așa de înspăimântătoare detalii descrise de însăși asasin, forțamente, nu numai de datorie, ne obliga să căutăm a citi în trecutul lui. Arătările tatălui, mamei, profesorilor, servitorilor, rudelor lui, ale lui însuși chiar, ne arată pe prevenitul Al. Candiano-Popescu ca pe un om cu totul pervers, făcut numai pentru rău. «Am făcut, zice el, multe năstrăvăni în viața mea, dar am și suferit multe. Aveam o bucurie nespusă de a omori vrăbiile cu praștia și de a sparge geamurile vecinilor cu pietre. În tinerețile mele aveam pasiune de a omori pisicile. Aveam o mare plăcere a le scoate ochii cu acul. Pe unele le potcoaveam cu nucă și le dam drumul pe acoperișul caselor, care semăna cu efectul sgomotului produs de troteurii lui Orloff, trecând pe pod. Foarte multe din aceste suflete quadru-

pede le am pe conștiință (vol. I, pag. 27). Mă jucam cu smeul și mi plăcea foarte mult să rup smeurile altora, muzica o veneram, dar mi-era lene să ia lecții. Cărțile, și anume romanele și istorisirile aventuroase, îmi plăceau foarte mult și citeam fără preget și tot-deauna îmi inchipuiam că sunt eroul romanelor sau aventurilor ce citeam (v. I, pag. 25).

Povesti că: *mille et une nuits*, romane ca *Vingt mille lieux sous les mers*, de Jules Verne, «Intunecimele Africii» de Stanley, romane criminale ca «Troppmann» etc., fură cărțile ce el ceti în primii ani ai copilăriei sale și cari 'i înflăcărară imaginația până la exaltare.

Profesorul său, P. Ștefănescu, ascultat ca martor, arată că atât cât a făcut clasele primare și cl. I gimnazială, el a învățat bineșor, era delicat, afectuos cu părinții, rudele și profesorii săi. Fiind trimis la studii la Iena, în Germania, după un an s'a întors și era cu totul schimbat; idei, gesturi, apucături erau cu totul curioase. Fiind la Sinaia, el spărgea geamurile de pe la hotelurile, lămpile electrice de pe strade, provoca scandaluri etc. (vol. II, pag. 39). Când a ajuns prin clasa IV gimnazială, a devenit foarte lăudăros și a început să vorbească numai de voiage, și mai ales în Africa. Într-una din zile plecând de dimineață de acasă, nu s'a mai întors decât a doua zi. La întoarcere era palid și rupt de oboseală. Pus să se explice unde a fost, a spus că s'a dus pe calea Rahovei să se plimbe, dar s'a rătăcit și a eșit afară din oraș, a umblat pe câmpuri, la apucat noaptea, l'a întâlnit niște hoți cari l'a jefuit și l'a împușcat în picior. Mai târziu s'a dovedit că aceasta era o poveste. Odată în timpul mesei, a voit să înjunghie pe o guvernantă englezoaică. (vol. II, pag. 30). Altă dată a voit să omoare pe o mătușă a sa, d-na Polizu-Micșunești, care era însărcinată, și care concediasă o guvernantă de care el se amoretase. Aceasta era pe la etatea de 15 ani, de când el începe să se amoretzeze.

După terminarea clasei IV, în timpul vacanței, fiind la Sinaia, se amoretzează din nou. De astă dată nu de o guvernantă; era așa de amoretat, în cât se hotărî să omoare pe acea ființă nevinovată, la gândul că neputând fi a lui, ar cădea în mâna altuia. Dar se vede că în acest amor nu a avut succes, căci primind o scrisoare de la aleasa inimii sale, el se hotărâse să se sinucidă, (vol. I, pag. 133). Pe la finele lui Iunie, într-o dimineață, pleacă din casă și nu se mai întoarce. A doua zi poliția și jurnalele anunțară că în localul unei secții din Giurgiu, s'a sinucis fiul generalului Candiano-Popescu. El își trăsese două lovituri de revolver în cap și una în regiunea inimii. Într-o scrisoare ce s'a găsit asupra lui, el zicea că se sinucide din cauză că a fost dus la poliție și a compromis numele familiei sale. Nu a murit. A fost adus în București la Spitalul Militar. Doctorul Demostene i-a făcut o operație pentru a-i extrage din craniu un glonte, căci cel-lalt răsese; operația nu a reușit și o a doua făcută mai apoi, a avut același rezultat. După prima operație, pacientul a avut câte-va atacuri epileptice. A fost instalat într-o casă de sănătate din Viena, unde a stat câte va luni și în toamnă s'a întors liniștit. În alte două rânduri, profesorul Ștefănescu l'a surprins stând cu țeava revolverului la tâmplă, gata să se sinucidă, dar aceasta l'a împedit. În anul 1898-99, a fost înscris în școala militară din Iași. În cursul unui an a avut atâtea pedepse disciplinare, în cât cu toată poziția excepțională ce o avea, el, fiul generalului, la sfârșitul anului a mai rămas dator zile de carceră și arest, (vol. II, pag. 81). Gândul său numai către carte sau o ocupație definită nu era îndreptat. În al II-lea

an de pe la Crăciun (1899—1900), refușă de a mai merge la școală și ținea părinților săi necotenind limbajul că ar vrea să voiajeze în Congo. Părinții spre a-i face gustul și sperând că după un ast-fel de voiaj se va cuminti, 'i îngăduie să plece în Africa și 'i pune la dispoziție suma de 4000 fr. (vol. II, pag. 55). Voiajul său în Congo este necunoscut, căci sunt atâtea variante în povestirea lui. Ceea-ce însă este cert, este faptul că după cinci luni s'a întors într'o stare de neînchipuit omeneste. Slab, bolnav, murdar, plin de rie, etc. Părinții iau măsură și-i redau sănătatea. Toată vara anului 1900 stă la Constanța. În acest timp el nu părăsește vechiul său obicei de a face rele. Era într'o vecinică ceartă cu slugile. Acestea spun că el ferbea pe foc toată ziua fel de fel de substanțe, spunând că prepară niște otrăvuri, pentru a omori pe bărbatul amantei lui.

După voiajul lui în Congo, părinții lui crezând că 'i-o mai fi venit minte, în toamna anului 1900 îl înscrie în pensionul Arghirescu și Brânză cu gândul să termine liceul. Intenția părinților o fi fost bună, motivele ce au determinat-o admirabile, dar alegerea pensionului, a fost nenorocită. Cu prea puține excepțiuni, învățământul particular în țara noastră, de și absolut necesar pentru a ușora sarcinile publice, a dat de la început un complect fiasco din cauza prea marelui concieralizării și a lipsei prea mari de scrupule, din partea celor puși în capul unor ast-fel de instituțiuni. Directorii unor institute private, neavând altă țintă decât grămădirea unui număr cât se poate mai mare de elevi în pensioanele lor, și prin aceste acumularea unui cât mai mare profit bănesc, uzaă de toate mijloacele permise și nepermise de morală și de lege, pentru a ajunge la un asemenea rezultat. Nu numai părinții ce aveau copii erau atrași prin felurite chipuri a-și da copiii în pensioanele lor, dar chiar asupra elevilor lucrau în așa chip, că dese-ori s'au văzut institute-care deși prevăzute cu un personal didactic iscusit și cu condițiuni de confort din cele mai alese, lipsite de elevii lor, cari nu se duceau mai departe decât în pensionul vecin, inferior sub toate raporturile.

Ce-i atrăgea pe părinți și pe elevi acolo? Pe de-o parte lipsa de control în toate; libertatea fără frâu, făcea pe elevi să caute ast-fel de pensioane, iar pe de alta părinții știind că în ast-fel de fabrică de absolvențe liceale, copii lor pot fără multă bătae de cap să ajungă a-și căpăta câte un certificat, dau năvală ori de câte ori aflau că directorul este în stare să le garanteze un așa de imoral profit. Se înțelege de la sine, că într'o ast-fel de școală, numai o îndrumare pe calea binelui nu se putea aștepta de la Alexandru Candiano-Popescu.

Având posibilitatea să iasă în oraș la ori-ce oră din zi și din noapte, nefiind constrâns prin nimic a lua parte la cursuri, elevul Alexandru Candiano-Popescu era veșnic clientul cafelelor și lupanarelor Capitalei, unde petrecea cu tot soiul de indivizi și cu femei de cea din urmă specie de destrăbălare. Bând fără alegere, una peste alta, cafea, bere, ceaă, ca-putiner, șvarz, cacao, keraso, șartresă, etc., el se alcoolisă în cel din urmă grad, în fie-ce seară aproape (vol. II, pag. 86).

Cu aceste petreceri, la care nu odată fu văzut în compania personalului din administrația pensionului, el intră în datorii bănești, în special, către chelneri. În această stare morală, intelectuală și materială se găsea prevenitul Alexandru Candiano-Popescu, când împreună cu prietenul său, picul Vlădoianu, începu să făurească planul asasinării unor ființe inoente, pentru a-și procura banii necesari plăcerilor lor.

Potrivindu-i-se sufletul ca două picături de apă cu al lui

Ștefan Vlădoianu, după ce făurește fel de fel de planuri, le fac și desfac în diverse chipuri, pentru a se asigura că acest picuț nu'l va denunța nici odată, imaginația lui exaltată de poveștile citite prin romane, făurește un jurământ și 'l pune să păstreze și păstrează și el acel jurământ sui generis. El își fac câte o mică tăetură pe antebrațul mânei stângi și luând sânge pe cuțit, jură că cel ce va denunța, are dreptul să omoare pe cel-lalt (vol. I, pag. 80). Din banii ce sperau să ia de la persoanele condamnate, lui Ștefan Vlădoianu, după mai multă discuție, i se fixă 10% (vol. I, pag. 56).

Acesta este criminalul Al. C. Popescu, aceasta este crima săvârșită de el în noaptea de 26—27 Februarie, așa după cum rezultă din toată instrucția urmată în cauză și întemeiată pe interogatoriile sale, pe actul medico-legal relativ la autopsia cadavrului găsit în strada Icoanei No 41 bis, în seara de 26—27 Februarie a c., toate aceste acte găsindu-se în cele 5 voluminoase dosare ce instrucția a făcut în privința acestei afaceri.

Dacă partea luată de criminalul Al. C. Popescu a fost ușor de dovedit, intru cât chiar el 'și-a luat sarcina de a scoate instrucția din teribila incurcătură în care s'ar fi găsit, dacă criminalul nu ar fi intrat de la început pe calea mărturisirilor, nu tot ast-fel a fost pentru a stabili partea luată de Ștefan Vlădoianu în comiterea acestei crime. «Fire mlădiosă, fără voință, increzător, nu tocmai inteligent, prin urmare ușor de atras și de întrebuintat», zice d-l prim-procuror în rechisitoriul său, atunci când s'a hotărât să facă crima, nu tot ast-fel s'a arătat când a fost vorba să ne mărturisească această crimă. În loc de mlădiere, încăpățănare până la obstinație, în loc de incredere, neîncredere absolută, în loc de neprevădere și incredere, circumspecțiune cum rar se vede în răspunsurile date la interogatoriile făcute.

El răspunde aproape numai în monosilabe, nici odată nu știe nimic și numai în confruntare pe calea readucerei aminte a lucrurilor mărturisite, el se hotărăște a da câte un răspuns destul de lapidar; și acele răspunsuri și confirmări ale lui sunt ca și scoase cu cleștele. El zice: am spus lui Candiano adresele și numele d-nelor Bileiurescu, Cuttöff și Crețulescu, pentru că el îmi spusese că ar avea să se imprumute de la ele (vol. I, pag. 76). Nu 'i-am vorbit eu întieiu despre societatea revoluționară ci el; eu am aprobat ideia numai (vol. I, pag. 83). N'am știut că ele vor fi omorite ci numai amenințate. (pag. 77, vol. I). 'I-am arătat casa d-nei Bileiurescu, 'i-am spus cum e împărțită și câți servitori are (pag. 79). Eșind de la ea, eu 'i-am spus numai: «'Ți-a fost frică ai Alecule?» nu și cuvintele, dar mare secătură mă ești (vol. I, pag. 85). Nu'mi aduc aminte să'i fi zis: «Dacă am întâlni-o ai opera pe Iarcu», nu 'i-am spus că va găsi 2—3 poli. nu 'mi-a spus că o va omori, ci numai să'l urmez la 20—30 de pași.

În urma confruntărilor și a numeroaselor întrebări, el mărturisește că știa de la început că M-me Bileiurescu o să fie omorită (vol. I, pag. 93). Și că chiar în ziua crimei 'i-a repetat aceasta, că din banii luați de la ea avea zece la sută că a învățat pe Candiano la început să o ia cu duhul blândetei (pag. 106), că 'i-a zis lui Candiano eșind de la ea: «Dacă am întâlni-o pe J. Iarcu ce 'i-ai face, iar nu ai opera-o (pag. 107). Recunoaște că intrând în casă trebuia să caute bani și să ia lucruri (vol. I, pag. 113), că în dubă spre

Văcărești a cerut lui Candiano să-i dea și lui 5 lei din cei furați că cu banii ce i s'ar fi cumpărat haine și baston. Recunoaște că i s'a spus că Julia Iarcu va fi stiletată sau sugrumată și că i-a zis să plece să-l denunțe, sau să intre în casă. Că dacă nu a intrat în casă, este că nu trecuseră cele 20 minute spuse de Candiano.

Aceasta este partea luată de Ștefan Vlădoianu în faptele ce au precedat și însoțit crima săvârșită în seara de 26—27 Februarie a. c., în strada Icoanei și ea se dovedește prin arătările preveniturii Alexandru Candiano-Popescu, din recunoașterile și interogatoriile inculpatului Ștefan Vlădoianu și din depozitiile martorilor ascultați în cursul instrucției, acte care de asemeni sunt în dosarele instrucțiunii făcute.

* * *

Existența crimei din strada Icoanei și feroasele ei amănunte, descrise de însăși asasin fiind dovedite, rămâne să cercetăm crima dintr'un întreg punct de vedere: I) dacă este imputabilă autorilor; II) dacă ei sunt responsabili de această crimă; III) dacă intră în prevederile legii penale.

I. A imputa un fapt oare care cui-va, înseamnă a pune acel fapt în sarcina cui-va pentru a-l face să-și sufere consecințele. Dar pentru ca justiția să aibă dreptul a pune un fapt oare-care în socoteala cui-va, pentru a regula această socoteală cu el, trebuie ca agentul să fi comis acea faptă (Garraud, vol. I, pag. 425). Or, în cazul de față fiind stabilit că crima din str. Icoanei a fost săvârșită de Alexandru Candiano-Popescu și Ștefan Vlădoianu, ea le este imputabilă și prin urmare ținuți sunt a-și da seama de consecințele ei, dacă sunt responsabili de ea.

II. Fiind stabilit că crima săvârșită în noaptea de 26—27 Februarie a. c., se poate imputa lui Alexandru Candiano-Popescu și Ștefan Vlădoianu, se impune întrebarea: pot ei fi făcuți responsabili de această crimă?

În primul moment, ajutați la aceasta și de o oare-care presiune a opiniei publice, s'ar putea zice: nu. Mai tot-deauna în prezența unei crime ale cărei detalii înspăimântă și uimește opinia publică, se naște o impresie de la care puțin pot să se sustragă. La cea dintâi aruncătură de ochi noi împrumutăm criminalului o altă natură și alte instincte de cât acelea pe care noi suntem obișnuți a le vedea în cea mai mare parte dintre noi. Ni se pare straniu a crede că un om asemenea cu noi, trăind viața noastră, să poată să se determine a comite o acțiune pe care noi ne simțim incapabili de a o comite și ca atare îi atribuiem o organizație particulară. Circumstanțele din care a eșit faptul, motivele care l-au inspirat, ordinea logică din care s'a desfășurat, nu sunt de ajuns pentru a ni-l explica; ni se pare că acel om are o conformație cu totul specială. Această impresie care este comună masei publicului a pătruns până și în spiritele acelora cari fac din crimă și mobilele sale studiul lor obișnuit. Prima idee ce vine în mintea oricui la auzul unei crime, este de a vedea în criminal un nebun sau un bolnav: «Trebuie să fie nebun ca să facă aceasta», este expresiunea banală pe care o scoate primul venit la citirea unui astfel de fapt. Cuvinte bune, dar pe cari din nenorocire faptele nu le confirmă. În adevăr, sunt criminali pe cari nu-i caracterizează de cât însăși crima lor. A voi să facem din aceștia niște bolnavi, pentru că ei diferă de ceea-ce suntem noi toți, pentru că au putut să se decidă

la un rău pe care l' repugnă onestitatea noastră și ne revoltă conștiința, aceasta ar însemna a forța sensul lucrurilor și al cuvintelor. Așa a făcut o parte a opiniei publice la început și judecătorul, doritor a da cât mai mare lumină și a pune în cât mai mare evidență cestiunea responsabilității criminalilor Al. Candiano-Popescu și Ștefan Vlădoianu, a cerut, conform art. 43 Pr. p. și avisul unei comisii medicale, compuse din d-nii doctori Șuțu, Obreja, Stoicescu, Marinescu și Nanu-Muscel, asupra stărei mentalității și responsabilității preveniților.

În societatea modernă, Dreptul penal are de scop pacea și ordinea socială, cari ori de câte ori sunt turburate, societatea angajează lupta contra turburătorului pentru a restabili starea de mai înainte și această luptă nu încetează de cât atunci când deplina satisfacțiune a fost dobândită. Lupta societății constă în urmărirea criminalului sau delinquentului, în descoperirea totală a faptei lui, în stabilirea responsabilității, în darea pedepsei și aplicarea ei în așa condițiuni, ca efectul ei să corespundă așteptărilor acelor ce au stabilit pedeapsa în scop de a înlătura și exemplul și recidiva relelor. Din toate aceste datorii impuse societății, din dreptul ce și-a asumat de a garanta pacea și ordinea membrilor săi, cea mai importantă este stabilirea imputabilității și neresponsabilității faptelor săvârșite. Omul, în nici un cas nu poate fi făcut responsabil de faptul ce a săvârșit, de cât dacă acel fapt îi poate fi imputat. De îndată ce imputabilitatea este stabilită și acesta este ușor de făcut, sarcina cea grea pe care o are societatea este stabilirea responsabilității. De când îi lumea, sau mai bine zis de când s'a realizat cea mai mică și cea mai primitivă formă de societate, omul a fost făcut responsabil de faptele sale. Ideia de responsabilitate având ca substrat morala inerentă ființei umane și legea inerentă oricărei societăți cât de rudimentar constituită, presupune din partea culpabilului inteligență suficientă a pricepe faptul săvârșit și voința deplină în îndeplinirea acestui fapt. Aceste două condițiuni, inteligența și voința, sunt absolut necesare a fi întrunite în persoana celui cărui se impută un fapt oare-care, pentru a-l putea face responsabil de acel fapt. Inteligența este facultatea ce o are omul de a pricepe valoarea actului săvârșit atât din punctul de vedere al importanței cât și din acel al consecințelor lui. Prin inteligență omul își apropiază cunoștințele necesare pentru a distinge binele de rău, își dă seama de consecințele unuia și a celui-l-alt, își regulează acțiunile sale în vederea acestor consecințe și se ferește neincetat de a-și atrage prin faptele sale un rău care i-ar procura neplăceri și suferințe îndelungate. Fără inteligența necesară, valoarea acțiunilor omenenști dispăre, căci o ființă care nu poate face deosebire între bine și rău, nu poate fi făcut responsabil de cunoștințele unuia sau altuia.

Lăsând la o parte eterna problemă a libertății voinței și admitând un compromis între noile și vechile teorii asupra voinței, cred că am putea defini că voința este facultatea ce o are numai ființa umană de a voi sau nu, de a se determina sau nu a săvârși sau nu un act oare-care. A voi înseamnă a te hotări la îndeplinirea unui act în toată libertatea ființei, fără a fi constrâns la aceasta, nici prin cauze de natură internă, proprii eului, cari cauze ar putea până la așa grad influența această facultate, că săvârșirea actului se face sau în inconștiință sau cu deplin calm, ca și când o faptă bună ar fi fost îndeplinită. Responsabilitatea penală prin urmare nu

există dacă individul, atunci când a săvârșit faptul, nu a avut posesiunea acestor două facultăți.

Inteligența, la un moment dat, poate părăsi pe individ și legea socială (Cod. p. art. 57) declară neresponsabil pe cel ce ar săvârși un fapt în stare de smintire sau în orî-ce altă stare de pierdere a usului rațiunii prin cauze independente de voința sa. Nu se definește nicăeri de lege însă, ce înseamnă smintire sau pierderea usului rațiunii și judecătorul, în aprecierea sa, silit este să ție compt de teoriile medicale moderne asupra alienațiunii mintale sau nebuniei. Ori-care ar fi teoria adoptată în cestiune de nebunie și ori-care ar fi termenii întrebuițați pentru a ajunge la denomițațiunea sa, mai bine zis la definițiunea și caracterisarea stărei de demență, judecătorul chemat a face justiția socială, trebuie să aibă gândul îndreptat la siguranța societăței, care, dacă în legile sale a admis demența, aceasta a făcut-o tocmai în scopul dreptăței sociale, impunându-i însă condițiunea ca să existe chiar în timpul săvârșirii actului delictuos și să fie totală. În momentul săvârșirii actului, trebuie să se examineze starea de nebunie a autorului unei crime, sau unui delict, acolo trebuie să fie punctul de plecare al tuturilor teoriilor asupra iresponsabilităței provenind din nebunie și de aci trebuie ori-cine să înceapă examenul său, iar când aceasta s'a făcut, să ție în seamă că legea nu recunoaște de cât sau că cine-va este responsabil sau este cu totul iresponsabil. Starea intermediară nu există în lege și aparține judecătorului de fond, dacă o constată, să grădeze în consecință pedeapsa. (*Droit penal français*, Garraud, Faustin Hélie). În afară de nebunia propriu zisă, singură pe care o admite în mod expres Codul penal, ori-care ar cauzele aparținend eului care ar determina comiterea unei crime sau infracțiuni, ele nu pot înlătura iresponsabilitatea, și teoriile de iresponsabilitate ce s'au făcut asupra actelor ce sunt rezultatul stărilor așa numite *nervoase*, trebuesc înlăturate dacă nu sunt coroborate cu fapte de o așa gravitate, că dubiul nu mai este posibil. Asupra istericilor și epilepticilor s'au căutat mai ales a se trece aceste din urmă teorii, întru cât aceste stări maladive au de rezultat perversiunea voinței mai cu seamă.

Voința întocmai ca și inteligența are maladiile sale. Din aceste maladii, acelea cari la un moment dat pot da naștere la acte asupra cărora societatea poate fi interesată, sunt cele cari au de rezultat o îmboldire prea mare desordonată și neînfrănată a voinței. (*Les maladies de la volonté*). Isteria și epilepsia sunt în primul rând maladiile ce pot da loc la ast-fel de stări ale voinței. În asemenea casuri, omul nu se mai supune, ca în foarte multe casuri alienatul, la deducțiunile unui raționament fals, sau ale unei concepțiuni oare-care, sau al unei idei predominante, ci la o antrenare instinctivă, la o impulsione maladivă, căruia este incapabil de rezistență.

Aceea ce trebuie constatat în asemenea casuri, nu este starea facultăților mintale, ci aceea a facultăților afective sau a instinctelor. Această constatare este partea cea mai delicată ce cade în sarcina justiției și medicii chemați a da ajutor justiției, trebuie să ție în seamă că aceasta este cea mai dificilă expertiză cu care pot fi însărcinați, și că cel chemat trebuie să se ferească de teoriile extreme asupra responsabilităței și să caute a găsi calea de mijloc care este singura ce poate folosi pentru present societăței ce a făcut apel la luminele și cunoștințele lui, pentru a o scăpa de un

râu ce o amenința în existența ei (*La Folie*, 138, A. Tardieu). Epilepsia, maladie ereditară, tot-d'a-una aproape incurabilă, de cele mai multe ori își face apariția din timpul copilăriei și se manifestă prin atacuri mai mult sau mai puțin intermitente cu pierderea subită și completă a simțului, cu perversiunea și alterațiunea facultăților intelectuale și morale. Mai ales când epilepsia începe din copilărie, caracteristica ei, este imbecilitatea, pierderea memoriei și perversiunea funcțiunilor afective, cari cu cât timpul înaintează cu atât aceste stări se pronunță mai mult, până ce în fine persoana atinsă devine furioasă de temut, cu un cuvânt complet nebună. Până când *nebunia* epileptică nu s'a definit, adică până când starea maladivă nu s'a caracterizat de cât prin atacuri convulsive intermitente, mai mult sau mai puțin depărtate, dar între cari intervale sănătatea și judecata apar în toată puterea și integritatea lor, epilepticul nu poate fi considerat nebun și nici declarat iresponsabil (Tardieu). Câtă vreme epilepsia nu s'a tradus decât prin bizareri de caracter sau prin tendința ce au unii indivizi de a face să se vorbească de ei simulând și inventând fapte neadeverate, cestiunea responsabilităței nu poate fi pusă în joc; când însă a ajuns în stare de furie, de impulsione instinctivă, bruscă, nerefectată, în stare de criză, atunci epilepticul este și trebuie declarat iresponsabil (Garraud). În afară de nebunia propriu zisă, de epilepsie și isterie, ori-cari ar fi stările cari ar putea influența pentru un moment inteligența și voința, numească-se ele mânie, răsbunare, frică, gelosie, amor, fanaticism, etc., ele nu numai că nu ridică responsabilitatea, dar încă tocmai pentru a se apăra contra lor, societatea a alcătuit dispozițiunile Codului penal.

Știința medicală modernă însă, pe lângă maladiile inteligenței și voinței arătate mai sus, mai descrie un nou soi de maladie, pe care unii o numesc *manie morală*, alții *nebunie morală* iar alții *insanitate morală* și care maladie socotesc medicii că ar fi de natură a produce iresponsabilitatea celui ce o are. Asupra caracterelor prin care se manifestă această maladie, somitățile medicale moderne nu sunt de acord de și sunt 100 de ani de când aceste maladii au fost semnalate întei. Pentru a arăta deosebirea între ei, vom reproduce pe scurt păreriile a doi din cei mai savanți medici moderni, ale lui Maudesley și ale lui Kraft Ebing. Englezul Maudesley, în celebra sa operă *La crime et la folie*, tratând despre nebunia morală, zice: «Elle est caractérisé par une certain désordre de l'esprit, sans délire, sans illusion, sans hallucinations, dont les symptômes consistent principalement dans la perversion des facultés mentales appelées commencement facultés actives et morales: les sentiments, les affections, les penchements, le caractère, les moeurs et la conduite; il est incapable de sens moral véritable; tous les penchants, tous les désirs auxquels il cède sans résistance, sont égoïstes; sa conduite parait guovernée par des motifs immoraux auxquels il se complait et cède sans résistance et sans moindre envie apparente d'y résister. Il y a chez lui une insensibilité morale étonant. L'intelligence est souvent assez déliée; elle est sans doute viciee par les sentiments morbides sous l'influence des quels l'individu pense et agit.

L'homme qui est dans ce cas montre souvent une sensibilité extraordinaire dans l'explications l'excuse ou la justification de sa conduite; il exagère ceci, il ignore cela; il colore l'ensemble de ses actions, des motifs qui le font paraître victime de faux rapport et de persecutions,

Il est incapable de donner à sa vie une discrétions régulière, de reconnaître les règles vulgaires de la prudence et de l'intérêt personnel, d'apprécier enfin le tort qu'il se fait par sa manière d'agir. Il est aussi peu confiant dans les autres qu'il est lui-même peu digne de confiance. Impossible de lui faire reconnaître ses fautes qu'il vie avec persistance qu'il excuse, ou qu'il justifie, il n'a aucun désir sincère de se mieux comporter; sa nature affective, et profondément dérangée tout l'entraîne à ses satisfactions funestes qui doivent le conduire à une dégénération plus complète. Il a perdu l'instinct le plus profond de l'être organisé, celui en vertu duquel tout organisme s'assimile ce qui peut contribuer à son développement et à son bien être». Asupra cauzelor acestei stări el zice: «Bien de cas de folie morale, on sera forcé de reconnaître, se rattachent à une imperfection morale où à une imbécillité morale qui, est dans une proportion plus ou moins grande, un fait de naissance, le résultat de l'influence héréditaire des ascendants fous ou épileptique sur les descendants», iar când cestiunea responsabilității acestui fel de de indivizi este pusă, el zice: «Me demenderas-t on si un individu affecté de folie morale, doit être dans tous les cas déclaré totalement irresponsable? Je me garderai de répondre par un affirmation absolue et sans réserve. Un tel individu n'est certainement pas capable de responsabilité morale dans le vrai sens de mot; tout la responsabilité qu'il est capable de concevoir est celle qui se lie dans son esprit à la crainte d'un chatiment. Or l'expérience montre que cette appréhension à parfois une influence bienfaisante et que l'affliction de la peine peut positivement produire un bon effet, au moins, dans un nombre de cas c'est, le meilleur traitement à employer».

Savantul Kraft Ebing, în cartea sa: *Médecine legale de aliénés*, tratând despre nebunia morală, zice: «Une dégénérescence psychique particulièrement remarquable est constituée par des états dans lesquelles l'individu, bien qu'ayant reçu tous les bienfaits de la civilisation et de l'éducation est incapable de devenir un membre utile dans la société dont il fait partie, ne peut acquérir les représentations éthiques on ne peut arriver, à s'en servir pour en tirer des conceptions et des jugements moraux ni à les utiliser en tout que motifs pour ou contre l'exécution d'un acte. L'élément caractéristique de ces états de dégénérescence est une *anesthésie morale*, plus ou moins complète, une absence de jugements moraux et de conceptions éthiques, à la place desquels intervient une forme de jugements qui n'établit des distinctions qu'entre ce qui est utile et ce qui est nuisible. Ils peuvent apprendre les lois de la morale, leur memoirs peut les reproduire, elles parvient à entrer dans la conscience, mais elle ne sont en rien mises en valeur. Cet aveuglement morale ne permet au malade de voir dans toutes la civilisations, dans toute l'organisations morale de la société qu'un obstacle à ses sentiments et à ses efforts égoïstes et doivent l'amener nécessairement à nier le droit d'autrui et à y porter aittents; leur *imagination* est pauvre et peu variée. A cela peuvent s'ajouter une *faiblesse intellectuelle* allant jusqu'à l'*imbécillité complète*, l'*excitabilité* pathologique de sentiments peuvent arriver jusqu'à des colères furieuses en tous cas pathologique, l'*insuffisance* de la fidélité de reproductions des représentations, les oscillations sans motifs entre l'*excitations* et la *dépressions* la nature impulsive des actes pervers, la *facilité* avec laquelle ils deviennent aliénés, surtout quant

ils entrent en captivité. Quant à la question de la responsabilité juridique de ces dégénérés doit être considérée comme encore pendant dans l'état actuel de la législation. Il est à souhaiter que les juristes la résolvent au point de vue général et concret». Desvoltarea ce am dat până aci, reproducând părerile celor doi savanți, a fost pe de o parte a arăta, oare-cari variațiuni și nepotrivelii în părerile lor, iar pe de altă parte pentru a fixa mai bine atențiunea și a cunoaște de ajuns această boală, de care comisiunea medicală întocmită spre a examina starea mintală a lui Alexandru Candiano-Popescu, a găsit că este atins acest individ.

O distincțiune siliți suntem a face în privința responsabilității ambilor criminali. Vom examina mai întâiu cestiunea în ce privește pe Al. C. Popescu și apoi pentru Ștefan Vlădoianu.

O stare maladivă mintală în sensul art. 57 C. p și în sensul celor până aci expuse, nu poate fi trasă în beneficiul responsabilității prevenitului Al. C. Popescu, căci atunci când el având nevoie de bani hotărăște cu mai mult timp înainte a atenta la viața unor anume anumite persoane, discută, reflectează și ia toate măsurile pentru punerea în executare a crimei, stabilește planul unei asociațiuni secrete în numele căreia să se presinte și să ceară bani; cumpără instrumentul necesar la ridicarea vieții bietelor victime și face experiențe cu instrumentul spre a nu da greș; se interesează de dispozițiunea camerelor victimilor, și de numărul servitorilor, calculează cam ce sumă ar fi răpită prin acest fapt; temându-se a nu fi văzut din stradă, când victima îl asigură că nu stinge lampa pentru că nu se vede de afară, el se coboară în drum spre a se asigura de acest lucru; încue și descue ușa în același moment, pentru a înlesni tovarășului său intrarea la momentul oportun; calculează timpul ce i-ar trebui pentru săvârșirea crimei; apreciază greutatea de a lovi pe victimă fiind îmbrăcată și o determină să se desbrace; pipăie locul unde, lovind-o, efectul să fie mai imediat, caută a o sugruma pentru a nu se mai auzi țipetele ei, când după ce aude că este simțit, pentru a se acoperi și scăpa, se îmbracă și se șterge pe mâini când, fiind prins, mărturisește crima cu toate detaliile ei, când după crimă, în serisoarea ce face și în conversațiile ce are arată remușcarea pentru fapta săvârșită; toate aceste fapte absolut dovedite, ridică ori-ce urmă de îndoială asupra totalei responsabilități a prevenitului Al. C. Popescu. Comisiunea medicală însă, după lungi examene și discuții asupra stării prevenitului, stabilind că el este atins de maladie numită manie morală sau insanitate morală, când este să stabilească conclusia se divide în două: Majoritatea compusă din primii trei medici arătați mai sus conchid că prevenitul Al. C. Popescu este atins de o manie morală, și nu poate fi făcut responsabil în fața legilor de faptele sale (vol. 4, pag. 29), minoritatea comisiunii conchide că *prevenitul a comis crima cu premeditare și conștiință, nefiind în momentul comiterii sub influența vre-unei concepțiuni delirante și prin urmare e responsabil de fapta sa, însă pentru că el este afectat de maladia insanității morale, opinează pentru responsabilitatea lui limitată și refuzarea pe timp ilimitat în interesul siguranței generale* (vol. IV, pag. 41).

Netăgăduința este importanța unei expertize medico-legale și valoarea pe care ea trebuie să o aibă în ochii magistratului. Cu toate astea ea nu poate avea de cât efectul unei păreri, iar nu al unei deciziuni. «La delegation dont ils sont investis confrères le pouvoir d'éclairer la décision judiciaire

et non de la former; ils complètent les connaissances qui sont nécessaires au jugement, ils ne jugent pas; à leur opinion s'attache une autorité considérable mais cette opinion ne lies pas le juge; il conserve le pouvoir de l'examiner, de discuter les bases sur lesquelles elle s'appuie d'en contrôler les conclusions. Faustin Hélie, *Instruction criminelle* (vol. 4, pag. 529).

Vom examina și discuta părerile comisiunii medicale. Ne unim în principiū cu părerea minorității și respingem concludiunea la care a ajuns majoritatea comisiunii și aceasta pentru următoarele motive:

a) Majoritatea comisiunii a avut în vedere numai o parte dintre numeroasele teorii și clasificățiunii făcute în timpul din urmă asupra criminalilor și anume pe cele mai extreme. cari fac din orî-ce criminal cât de ordinar numai de cât un nebun sau un bolnav. Numeroasele teorii și clasificățiunii făcute de știința de azi asupra criminalilor, arată tocmai incertitudinea ce domnește asupra responsabilității lor, și cei chemați a se pronunța în o asemenea cestiune față cu o așa de mare incertitudine, trebuie să vadă care e interesul societății ce a recurs la lumenele lor. Să declare iresponsabil pe prevenitul Alexandru Candiano-Popescu sau să 'l declare responsabil prevenind ast-fel și exemplul și recidiva relelor.

b) S'a considerat crima săvârșită de Alexandru Candiano-Popescu ca funcțiunea precisă a unei ființe organizate anume pentru acest scop, ca rezultatul unei stări bolnăvicioase. Da, așa ar fi fost, dacă s'ar fi putut stabili, că prevenitul este nebun sau epileptic. Nebunul care se supune unor iluziuni senoriale, unor halucinațiuni sau visurii înspăimântătoare, numai este stăpân pe sine, întocmai ca și epilepticul pe care o impulsione irezistibilă îl împinge la un act pe care el nu l'a premeditat nici odată și despre care pierde îndată aducerea aminte; și într'un cas și în altul, motivul de unde pleacă spre a face crima, nu este viața cu complicațiunile ei necesare și cu succesiunea evenimentelor. Alienatul își crează o lume imaginară, unde el vede pericole iluzorii, unde el aude injurii, pe care numai el singur le înțelege; epilepticul comite crima întocmai ca un resort care se desface din cauza mănecii ce 'l atinge fără să fi prevăzut consecințele, fără să știe proporțiunea între punctul de plecare și actul însăși. Ei bine, da, aceștia sunt și trebuie a fi declarați bolnavi, prin urmare iresponsabili. Faptele nebulului și ale epilepticului însă, în modul și în condițiunile în care se îndeplinesc, arată tocmai din contră că crima este un accident, un lucru relativ și nu funcțiunea precisă a unei ființi organizate anume pentru acel scop. Probă despre aceasta avem că crima variază în raport cu obligațiunea morală, nu există de cât prin ea și obligațiunea fiind un ce foarte variabil, crima nu va fi privită în totdeauna în acelaș fel. Legea este expresiunea obligațiunii morale, fără însă a se confunda cu ea și sunt numeroase obligațiunile pentru îndeplinirea cărora legea nu pune nici o grijă și pe care ni le impune obligațiunea morală. Crima însă pe care legea o pedepsește, nu există de cât în raport cu obligațiunea de unde naște legea. Dar examenul făcut individului Alexandru Candiano-Popescu, dirijat în toate direcțiunile cu puține excepțiuni, așa putea zice fără a da greș, cu foarte puține excepțiuni, arată pe individ a fi cu totul moral și concludiunile la care trebuia să se aștepte orî-cine după examen — *tipul normal, responsabilitatea* — es cu totul alt-fel.

În adevăr, prevenitul Alexandru Candiano-Popescu a fost

examinat întei asupra conformățiunii craniului, care cu foarte multă bună-voință abia diferă de al majorității oamenilor; 2) Asupra conformățiunii corpului care nu are nimic de nenormal; 3) Asupra sensibilității tactile dureroase și termică, aproape nimic apreciabil; 4) Viziunea și simțul cromatic bine dezvoltate; 5) Gustul normal; 6) Reflexiile bune; 7) Inima; 8) Ficatul; 9) Circulațiunea, cu totul normală; 10) Asupra stărei mintale care a fost găsită excelentă. În adevăr, majoritatea comisiunii medicale descriind starea mintală a lui Al. C. Popescu zice: «El pricepe fără dificultate întrebările, formează idei exacte și le asociază într'un mod logic de și nu deduce din ele concludiuni tot-deauna raționabile. Memoria 'i este bună și imaginația puțin exaltată. Expansiv, bine-voitor, tot-deauna bine dispus, conversează fără hesitațiune, fără timiditate și în deplină libertate de spirit. Nu prezintă în limbajiiu nici un delir special, nu acuză halucinațiuni. Reflexiunea bazată pe o bună cumpănire și compararea ideilor și faptelor între ele, lipsește în răspunsurile lui pripite și ca și automate; de aci frecvente contraziceri în conversația sa» (vol. I, pag. 23). Minoritatea comisiunii zice: «Atât pe cât putem aprecia activitatea cerebrală a lui Al. Candiano-Popescu, este de o intensitate superioară imaginația vie, memoria foarte bună, nici o urmă de halucinație sau de concepțiunii delirante». Prin urmare Al. C. Popescu din punct de vedere intelectual, din punct de vedere al priceperii și al înțelegerii faptelor și actelor sale, este cu desăvârșire normal. Ceea ce este mai mult, este chiar superior ca inteligența mijlociei muritorilor. S'a zis însă că de și pricepe lesne, totuși se grăbește la răspunsuri care în loc să fie raționabile și conform întrebărilor puse, prezintă contraziceri. Dar care este însă omul, ființa absolut rațională care să se poată lăuda că în tot-deauna în viața sa nu s'a contrazis de atâtea ori și care de și în conversație a pus premise bune, nu a tras concludiuni greșite?

Posibilitatea greșelii este o dovadă a imperfecțiunii ființei umane și aceasta este așa de adevărat că din timpurile cele mai vechi și până astăzi maxima «*erare humanum est*» persistă încă și atunci de ce când prevenitul este greșit în concludiunile raționamentelor sale să fie observat și făcut bolnav, iar cei-l'alți semenii ai săi să fie condamnați să suporte toată greutatea raționamentelor lor greșite? Resultă dar în mod neîndoelnic că starea mintalității prevenitului îi permite să înțeleagă valoarea actelor sale și ale semenilor săi, cum și consecințele unor asemenea acte. Că inteligența nu este cătuși de puțin alterată, că orî-ce act făcut de el este făcut cu pricepere suficientă și în urma procesului petrecut în intimitatea celulelor cerebrale. Nu există și nu a existat la prevenit nici una din maladiile care ar fi putut să înlesnească slăbirea inteligenței. Nici epilepsia, nici isteria, asupra inteligenței prevenitului nu a avut vre-o influență oare-care și începuturile de atacuri epileptice ce o parte din martorii ascultați în cursul instrucției (vezi dosar vol. II), au spus că au văzut la Al. C. Popescu la o anumită epocă a vieții sale, pot fi puse în contul altor cauze, cum în cazul de față în contul traumatismului iar nici de cum în contul unei stări malade congenitale. Ba ce este mai mult chiar, dacă existența acelor atacuri epileptiforme, ar fi datorite stărei nervoase ce caracteriză pe prevenit, totuși rămâne de examinat epoca când ele s'au produs, Succinta expunere ce am făcut mai sus asupra epilepsiei

și consecințele sale, după teoriile celebrului Tardieu, ne-a arătat că numai atunci epilepsia este sau semnul antimer-gător a unei stări de demență rațională sau semnul posterior al unei demențe existând cu toate caracterele sale, când 'și-a făcut aparența din primele timpuri ale copilăriei, având drept caracteristică imbecilitatea, iar nu atunci când atacurile epileptice, au apărut cu mult mai târziu și cu o explicație naturală, cum în cazul de față traumatismul și când nu au durat de cât prea puțin timp și nu s'a repetat de cât odată și când după aceste rudimentare începuturi epileptice, inteligența la Alexandru Candiano-Popescu a apărut în toată activitatea și puterea sa. Căci, în definitiv, cum s'ar putea explica această mulțime de variate și întinse cunoștințe în disproporții cu etatea, observate la Alex. C. Popescu de comisiunea medicală, dacă inteligența nu ar fi în toată splendoarea sa și dacă ea nu ar fi fost atinsă de o altă natură de atacuri epileptice de cât cele datorite unei stări patologice și care ar fi trebuit să lase urmele și influența lor asupra individului a cărui posesiune o avea ?

Asupra stărei afective, examenul comisiei medicale încă nu a lipsit. După părerea majorității comisiei, prevenitul A. C. P. este caracterizat prin «*modificarea adâncă a sensibilității, prin dispariția a orî-ce simț, etic, social și familial, cunoștință incompletă și crepusculară asupra tot ce este bun atât moral cât și legal. Sclav al instinctelor sale pervertite, el se supune lor fără a fi împedat de nimic. Facultatea cea superioară în care constă conștiința eului și a personalității și în care residă simțul moral care corectă, controlează și înfrâncăză instinctele, lipsește de la Al. C. Popescu; o mentalitate alterată în manifestățiunile facultăților afective și a forțelor de control, ceea-ce constituie simțul moral și liberul arbitru*» Majoritatea comisiei se silește să scoată concluziunile de mai sus: din nerespectul prevenitului către părinți, profesori, familie și superiorii săi, decî nesupunerea la disciplină și pedeapsă, din tendințele anormale către vagabondagiă, spre fapte incorecte, delictive și crime.

Voința, cu alte cuvinte, dacă trecem pe terenul legal, iar nu inteligența este ceea ce lipsește prevenitului Alexandru Candiano-Popescu. Așa să fie oare ? Știința dreptului penal actual, întocmai ca și știința medicală, nu mai consideră voința ca acel celebru și teribil *fiat* după care mușchii i se supun fără a ști cum și ce fel; voința este considerată ca resultanta întregului complex de stări conștiente și semiconștiente ce alcătuiesc eul lor la un moment dat și după care ființa umană singură ce posedă starea conștientă, se determină a face sau nu ceva. Așa fiind, când prevenitul Alexandru Candiano-Popescu se hotărăște la ceva, este el părăsit de voință ? Nu. Cunoștința și voința nu'l părăsesc când întreprinde aceste acte. Nu numai că prevenitul dă explicațiuni și motive destul de puternice când se hotărăște la ceva, dar în tot timpul săvârșirii actului, el lucrează cu deplină conștiință și voință. Ast-fel este în cazul fugii la Giurgiu, în cazul voiagiului la Congo, în cazul crimei pentru care este prevenit, când conștiința și voința nu'l părăsesc nici un moment. Dar majoritatea comisiei socotesc plecarea la Giurgiu, voiagiul în Congo, amenințările cu cuțitul, încercările de sinucidere, ca adevărate obsesiuni și impulsuni, cărorora el se supune orbește, în mod automat, fără să poată rezista. Se uită însă că nici impulsunea, nici obsesiunea, nu pot avea nici o putere asupra eului, atât cât voința persistă

și în casurile arătate, voința și conștiința au existat de la cap până la fine. Minoritatea comisiei găsește de asemenea că afectivitatea lui Alexandru Candiano-Popescu este grav atinsă, nu înlătură însă conștiința și voința din actele prevenitului, dar bazată pe *pervertirea simțului etic, familial și social, ajunge, de și pe căi diferite, la conclusia că prevenitul este atins de manie sau insanitate morală.*

Am arătat mai sus, după părerile Maudegley și Krafft-Ebing, cari sunt caracterele insanității morale și pe cari le resum încă odată: 1) *Slăbiciunea intelectuală până la imbecilitate*; 2) *Subtilitate extra-ordinară în justificarea faptului său*; 3) *Incapabil de a da vieții sale o direcțiune regulată și conformă principiilor morale*; 4) *Neîncrezător în nimeni*; 5) *Perdere instinctului de conservățiune*; 6) *Egoist peste măsură*; 7) *Imaginație săracă și puțin variată*; 8) *Anestezie morală*; 9) *Nebunie completă în cas de arestare*; 10) *Lipsă completă de remușcare*. Cam acestea fiind, după două celebrități streine, cari fac autoritate în știință, caracterele maladii, numită nebunie sau insanitate morală, ne întrebăm dacă comisiunea medicală nu a greșit diagnosticul său.

În adevăr: a) numai de slăbiciune intelectuală nu poate fi atins numitul pacient, ci din contră comisiunea îi admiră inteligența, care nu este măcar nici din cele comune; b) prevenitul nu a căutat și nu caută faptul ce a săvârșit, nici o altă justificațiune în afară de, cum zice el, nenorocirea care l'a urmărit; c) dezvoltat intelectualcește mai de vreme de cât presupunea vârsta lui, prevenitul simțindu și aptitudinile și înclinațiunile sale, a cerut părinților săi.—cărorora li s'a părut curios și nu l'au priceput—să'i eroiască un anumit fel de viață și aceștia refuzând, atunci el s'a arătat desordonat și lipsit de simțul moral, care mai apoi a apărut din propria inițiativă a prevenitului, atunci când de bună voe a hotărît să studieze; d) el este de o loquacitate și de o comunicare destul de remarcabilă. În tot-d'a-una a comunicat celor din prejurul său intențiunile (și în crima din str. Icoanei a făcut în totul părtaş pe Vlădoianu); e) instinctul de conservare nu e de fel pierdut, probă este că chiar în noaptea crimei, având speranța scăpării, el nu a mărturisit faptul de cât după ce a văzut că numai are încotro; f) egoismul prevenitului nici odată nu s'a înlins până acolo în cât lucrul altuia să fie urmărit de el cu cea mai mare energie; g) *imaginația* departe de a fi săracă, o vedem din contră, comisiunea o afirmă, a fi foarte dezvoltată, exagerată chiar; h) afirmarea lipsei cu desăvârșire de la Alexandru Candiano-Popescu a orî-cărui sentiment etic, social și familial, cum zice majoritatea comisiei medicale, nu se poate susține. Din contră, prevenitul își dă seama în mod vădit de valoarea acțiunilor sale și ale altora, face distincțiunea între bine și rău, cunoaște destul de bine ceea ce onestitatea și morala cere, judecă și condamnă după justa lor valoare acțiunile sale ca și ale altora, pricepe nu numai legile sociale, dar și scopul ce ele urmăresc. În diferitele conversațiuni ce am avut cu el asupra a diferite fapte morale și imorale, cu facilitatea sa de vorbă, prevenitul cu o logică deosebită a făcut să reiasă valoarea morală a diferitelor acte. Sentimentele de familie sunt puternice la prevenit și dacă ele nu manifestă nici un sentiment față de tatăl său, pe care nu'l poate suferi, apoi nu tot așa față de sora și mama sa. Scrisorile scrise de la închisoare, către mama sa fac o dovadă deplină a existenței sentimentelor sale familiale. Dacă prevenitul a pierdut cu totul simțul moral, pentru ce atunci când voese a vorbi rău

pe părintele său, își cere scuze că se exprimă în franțuzește asupra acestei chestiuni, sau cere să iasă afară aprodul său soldatul ce-l păzește? Dovada mai pipăibilă de cât aceasta, despre existența simțului moral, se mai poate cere? i) *inchi-soarea, ridicarea libertății* pentru nebunul moral, are de efect a trăda adevărata stare de nebunie în care se găsește.

Exemplul îl avem în Georgescu-Vitriol. Prevenitul de mai bine de trei luni, de când este închis, nu a dat semn de cea mai mică turburare intelectuală. El se găsește mai liniștit de cât ori-când, esceptând, bine înțeles, starea de remușcare ce la început nu o avea, dar care acum se traduce în mod vădit în ori-ce conversațiune a lui.

Nu socotesc ca o lege cele câte-va caractere ale tipului nebun moral, luate după două somități străine, dar dacă există nepotriveala între teoriile lor și cele ale comisiunii medicale, asupra nebunului moral, aceasta probează incertitudinea în care se găsește știința medicală asupra acestei chestiuni și atunci, ori cât de nobile și laudabile ar fi tendințele savanților de a ridica ființei umane caracterul sanguinar și criminal, cel chemat să facă justiție socială, dator este să fie seamă că, dacă până la un oare-care grad morala pune oare-cum în valoare acțiunile omenești, este totuși legea care regulează aceste acțiuni, iar nu morala care de multe ori este călcată, fără nici o sancțiune.

Raportând pe pe prevenitul Alexandru Candiano-Popescu și faptele lui, nu la tipul nebunului moral, ci la tipul criminalului, vedem că dacă până aci a fost deosebire, acum există cea mai mare asemănare. În adevăr, la prevenit găsim inteligența depășită, care presidă la concepția, premeditarea și săvârșirea actului, perversitate și monstruositate, motive imorale și cruzime în satisfacerea actului. Voința intactă care însoțește inteligența în toată libertatea, în tot procesul faptului monstruos ce a săvârșit

Și dacă ast-fel este realitatea, pentru ce atunci să punem pe prevenit în categoria nebunilor morali și fapta lui în seama degenerescențelor psihice și să nu-l lăsăm în categoria criminalilor și să găsim faptei lui altă cauză de cât degenerescența cerebrală?

În adevăr, dacă este de ajuns ca asupra voinței să apese oare-care influențe pentru ca ea să ia o direcțiune fatală și să fie neputincioasă la ori-ce rezistență, apoi nu este mai puțin adevărat că nici unul din noi nu se poate lăuda că este absolut liber. De la doctrina creștină care întonează păcatul original, și până la doctrina pozitivă a determinismului toate școalele filosofice, au constatat această parte a condițiilor exterioare în mijlocul cărora se lupă viața noastră și dacă unii au conchis că nici o urmă de libertate nu ne rămâne, s'au găsit alții cari au susținut cu tărie că sufletul este liber și că omul conservă intactă puterea de a balansa influențele lăaturalnice, rămânând singur invingător.

Dotat cu un sistem nervos nu tocmai echilibrat; întru cât dacă ținem seamă de necontestata lege a atavismului, el se naște dintr'un părinte a cărui materie cerebrală a ajuns pe panta maximului de dezvoltare și de aptitudine, lăsat să se adape la o epocă critică a vieții, când impresiunile se sapă mai adânc cu un soi de literatură ce nu face de cât să-i exagereze sentimentele și să-i desvolte imaginațiunea în detrimentul inteligenței necontrolat de nimeni, dacă nu chiar încurajat în acest soi de literatură (căci colonelul Serghe Candiano, spune prevenitul, i-a dat cel dintâi ideea să citească pe Stanley și despre Africa), îmbibat cu tot soiul de

alcooluri, la o epocă când, celulele fragede sunt mai ușor atacate de această otravă, neînfrânat în gusturile, petrecerile și apucăturile sale mai mult de cât abracadabrante, aruncat într'o școală care în loc să-i înlesnească educațiunea și să-i corigeze defectele, din contră îl copleșește cu exemplul viciului și desfrâului; se înțelege lesne că prevenitul Alexandru Candiano-Popescu, drumul crimei îi era deschis.

În ordinea materială ca și în cea morală, direcțiunea funcțiilor este supusă la influențe cari, departe de a fi toate favorabile, se contrariază unele pe altele, dând naștere unei rezultante.

În afară de influențele rele care ne duc la peire, mai sunt și influențe fericite, ca de ex. educațiunea. Acesta este cel mai puternic mijloc de a face să treacă în spiritul copiilor gustul binelui și cu el respectul și practica datoriei zilnice.

După cum copilul poate să adopte gustul crimei și disprețul de ori-ce lege din cauza influenței ce exercită asupra lui contactul cu criminalul, tot ast-fel și cu aceeași facilitate, se poate da vieții sale o orientare contrarie, dacă cine-va se ocupă de el. Educația însă, trebuie la o vârstă cu totul fragedă de la eșirea din leagăn, cum s'ar zice și până la majorat, la etatea când creierul este mai nou și mai delicat și când impresiile se sapă mai adânc.

Ei bine, acest lucru, o educațiune sistematică și adaptată caracterului său nervos, credem că a lipsit prevenitul Alexandru Candiano-Popescu, căci ce însemnează citirea de povești cu o mie și una de nopți, ca «Vingt mille lieux sous les mers», ca romanul lui Stanley, ca romanul criminalului german Troppmann și ale altor criminali din cei mai recunoscuți, într'o epocă așa de fragedă a vârstei, de cât lipsă de educațiune. Și dacă așa este, oare când societatea este interesată de siguranța sa, pentru ce nu ar face ea educațiunea criminalului Alexandru Candiano-Popescu?

Nimeni nu va pierde, toți vor câștiga.

* * *

În privința responsabilității lui Ștefan Vlădoianu, majoritatea și minoritatea comisiunii medicale, pe căi diferite, ajunge la aceeași concluziune: *iresponsabilitatea*. Majoritatea comisiunii zice: «pe lângă necomplecta dezvoltare a mentalității, datorită vârstei sale, mai presintă și stigmat de degenerescență caracterizate prin o scădere a ideatiunii înalte a critice și mai ales a volițiunii cari pun pe un om de etatea lui Ștefan Vlădoianu în pozițiunea de a primi ori-ce sugestie, ori-ce impuls și de a le urma orbește până la sfârșit».

Cu alte cuvinte, dominat, sugestionat fiind de prietenul-stăpân Alexandru Candiano-Popescu, Ștefan Vlădoianu ia parte la planurile acestuia, îi comunică numele femeilor destinate a fi omorite, îl urmează pretutindeni pe acesta, îl așteaptă în stradă să isprăvească mai repede omorul unei ființe, pentru a-și lua partea alicotă din câștig.

Examenul corporal al individului Ștefan Vlădoianu îl arată, în afară de o ușoară asimetrie facială ca pe un om normal dezvoltat, cu o inteligență și sensibilitate proporționate etății lui, neindicând mai ales asupra acestor două facultăți nimic de nenormal.

Așa fiind, din punct de vedere fizic, după părerea comisiunii medicale, Ștefan Vlădoianu, siliți suntem a discuta chestiunea sugestiunii chiar în domeniul medicinei, teren cu totul impropriu nou. A fost și este o luptă aprigă între diferitele somități științifice pentru a se ști unde se poate desvolta mai bine hipnotismul cu sugestiunea și stările lui ana-

loage pe nevropații și pe isterici său pe orî-ce om deplin să-nătos și savanți ca Charcot (1), Gilles (2) de la Tourette, Ladome, Morselli, au rămas pentru prima opiniune, care se acreditează pe zi ce trece și atunci naște întrebarea, când afară de o presupunere pe nimic fondată și de alt-fel mărturisită de minoritatea comisiunii medicale care a găsit stigmatate aparente că individul Ștefan Vlădoianu pare a fi isteric, se poate oare admite că acest individ a putut fi sugestionat ?

Dar chiar sugestionat fiind, în dreptul penal chestiunea sugestiunii prezintă trei ipoteze. Sugestiunea post-hipnotică, intra-hipnotică și sugestiunea propriu zisă. Primele două stări din punct de vedere al actelor delictuoase de și sunt până astăzi mai numai stări de domeniul laboratoarelor, nu prezintă nici o dificultate în privința responsabilității. Delinquentul ce le-ar proba este iresponsabil. Sugestiunea propriu zisă, poate fi său o *auto-sugestiune* său o *sugestiune voluntară* datorită altei persoane. În ultimul caz, responsabilitatea autorului ca și a victimei de și merg în sens invers, persistă însă. În primul caz, rămâne de examinat dacă cum-va nu se poate acusa vre-o stare malativă care ar putea să diminueze, nu să ridice responsabilitatea (Garraud, vol. I, pag. 507 ; Kraft-Ebing, *Medicine légale des aliénés*).

Pentru a vedea căreia din două sugestiuni ar aparține Ștefan Vlădoianu, dat fiind că sugestiunea este o stare psihică, datorî suntem a ne raporta la starea psihică în care se găsea el de câte-va luni înaintea crimei și până în momentul crimei și aci vom găsi adevărul adevărat, iar nu în altă parte.

În casa părinților săi deschizînd ochii pe masa verde, avînd în fața sa imaginea vie a câștigului fără muncă, grație unei educațiuni nesistematice și neserioase, înclinat mai mult către lene, viața de stradă și destrăbălare, de cât către o ocupațiune serioasă, către studiu ; când Ștefan Vlădoianu a văzut că tatăl său, care până atunci îl lăsase de capul lui, îl strînge în chingi cum s'ar zice, îl silește să învețe carte, să intre acasă la oră regulată, să-i aplice pedepse când nu urma calea arătată de el, să-i taie chiar și părul, frumoasa podoabă ce până aci avusese și care îi prezentase poate ocaziuni de a culege dacă nu alt-ceva măcar niscaiv-complimente pe urma lui, psihicul tinărului, în ale cărui vine circula un sînge nu tocmai pur, s'a cutremurat, din bun și blînd cum era până atunci, a devenit rău, nesupus, neascultător. Aceste stări psihice au tras după el pe altele și când la pensionul unde înveța și a cărui seriozitate am arătat-o mai sus, a întîlnit pe Alex. C. Popescu, sufletele lor ce se asemănau ca două picături de apă, se înțelege că foarte ușor s'au atras, s'au contopit unul cu altul. Și atunci nu ved pentru ce numai Candiano ar fi influențat pe Vlădoianu și de ce nu și acesta pe cel dintîiu, cum foarte bine zice minoritatea comisiunii medicale.

În această stare psihică, Ștefan Vlădoianu nu mai avea nevoie de sugestiunea altuia, el găsea în sine întrunite toate elementele necesare spre a-l conduce la rău ; el nu mai avea nevoie de un dascăl pentru a deveni un rău făcător ; el era gata pentru aceasta și prezența ca și prietenia lui Candiano, nu a fost de cât ocaziunea ce a grăbit darea pe față a apucăturilor lui. Când el a găsit de cuviință să-și conforme purtarea după viața și apucăturile lui Candiano, se înțelege ușor

că chestiunea sugestiunii și prin urmare a responsabilității nu mai pot fi puse în joc. Căci ce s'ar mai alege din societate atunci, când un criminal, pentru a putea scăpa de răspundere, ar putea să invoace că din cauza contactului cu alți criminali a păcătuit ? Când un animal face rău, este imediat pedepsit, pentru a-l învăța ca să nu mai reînceapă și atunci pentru ce nu ar fi tot ast-fel și cu oamenii ? (Ch. Richet, *Revue scientifique*, 19 Août, 1889).

Dar se va zice : Ștefan Vlădoianu, putea el să-și dea seamă, să aprecieze din punctul de vedere intelectual și moral, valoarea faptelor ce vedea, ce plănuia și la care trebuia să ia parte ? În etatea lui eu cred că da, mai ales fiind dat, că atât animalul cât și copilul instinctiv și inconștient, fără ca nimeni să-i fi făcut cunoscut său să-i fi atras atențiunea, fac distincțiunea între bine și rău. Apoi în natura fie-cărui om, ca și în natura fie-cărui criminal, se găsește o eternă luptă între bine și rău.

E nevoie să facem o distincțiune între aceste două feluri de influențe și când semne patologice aparente—iar nu supozițiunii ca în cazul lui Vlădoianu—lipsesc, să restituim persoanei umane responsabilitatea actelor sale, fără de care viața în societate nu poate exista.

Minoritatea comisiunii medicale zice că «Ștefan Vlădoianu este atins de o stare patologică, cunoscută sub numele de *abulie*, care-l pune într-o stare anormală și nu-i permite să uzeze de volițiunea lui, spre a opune injoncțiunii persoanelor ce-l predomină».

Th. Ribot, profesor de psihologie experimentală la Collège de France, în-celebra sa scriere asupra «Boalelor voinței», lucrare pe cât 'mi aduc aminte, premiata, zice : «Boalele voinței se împart în două clase, după cum ea este slăbită său *nimicită*. În primul caz voința este slăbită său din lipsă de imboldire său din imboldire prea puternică. Când voința este slăbită din lipsă de imboldire, maladia se numește *abulie*. Simptomele său mai bine zis caracterele acestei maladii a voinței, zice el, că sunt acelea pe care o altă somitate științifică. Gelislain, le-a arătat în scrierea sa «Leçons orales sur les phrénopathies» și anume : «Inteligența bolnavilor este întreagă ; ei știu să voiască în lăuntru lor, în mintea lor, după împrejurări și așa după cum cere rațiunea. Simt chiar dorința de a îndeplini ceea ce voesc, dar nu sunt în stare să facă lucrurile așa cum se cuvine. În adîncul firei lor există o imposibilitate. Ei voesc să lucreze și nu le este cu putință. Voința nu poate să treacă peste unele margini și s'ar părea că puterea lor de a făptui, suferă o împedicare ; starea voesc nu se transformă în voință impulsivă, în detarminare activă. Bolnavii sunt uimiți ei înșiși de neputința de care este lovită voința lor. Dacă sunt lăsați în pace, ei petrec zile întregi în pat său pe un scaun» (pag. 40).

În sprijinul acestei păreri, el citează numeroase cazuri, în cari pacienții, de și deplin conștii de ceea-ce voiau, când era vorba să treacă la fapt, nu puteau și, său rămăneau locului când voiau să meargă, său stău pe loc când voiau să se desbrace, său nu puteau scoate nici un cuvînt, când voiau să se amestece într-o conversație, său nu puteau pune mîna pe un pahar de apă, de și le era sete, și de și le fusese adus pentru acest scop (pag. 40-50).

Dar dacă așa se traduce în fapt *abulia*, după părerile unei somități științifice, se găsește oare întrunite la Ștefan Vlădoianu, aceste caractere pentru a putea zice că el este atins de această maladie ? Fără a impieta într-un nimic asupra științei

(1) Sur les divers états nerveux déterminés par l'hypnotisation chez les hystérique.

(2) L'hypnotisme et les états analogues des point de vue medico-légal.

și valoarea personală a membrilor comisiunii ce au exprimat această părere, ei însăși la rîndul lor savanți, nu cred că această teorie se poate susține și atunci zic, că tot mai repede ar fi trecut ipoteza majorității, sugestiunea, dacă și contra acestei ipoteze, pe lângă cele ce am spus mai sus, nu s'ar fi putut adăoga: Dacă în adevăr Ștefan Vlădoianu este un individ sugestionabil—și el lucrând așa cum a lucrat s'a supus influenței ce o exercita asupra lui Candiano, de ce atunci, el nu s'a supus mai bine influenței ce cu drept cuvînt o putea exercita asupra lui, tatăl său, dojenindu'l și indemnându-l la fapte bune și la învățătură, iar nu la crime. Ceea ce însă a făcut pe comisiunea medicală să creadă că Ștefan Vlădoianu este un individ atins de abulie sau sugestionabil este, cred eu, mai ales împrejurarea că el, atunci când prevenitul Candiano-Popescu a fost prins, în loc să fugă, l'a urmat pe acesta la secție, contribuind ast-fel el singur la prinderea lui. Procesele stărei psihice sunt numeroase și cred că tot așa de nemerit dacă nu și mai nemerit s'ar fi putut pune această stare în comptul altei manifestațiuni psihice de cât în comptul sugestiunii sau abuliei.

Dar să conchidem: Din cele ce am spus până aci, cred că Ștefan Vlădoianu este responsabil de faptele lui.

* * *

III. Acum, când imputabilitatea și responsabilitatea faptelor săvârșite este demonstrată, să vedem sub prevederile căruia text din Codul penal cad aceste fapte.

Sub pumnalul preveniturii Alexandru Candiano-Popescu și-a expirat zilele nenorocita Julia Iarcu. El a comis prin urmare un omor, fapt prevăzut de art. 225 C. p. Pentru săvârșirea acestui fapt el a avut precugetarea, cu alte cuvinte mai dinainte de îndeplinirea faptului, el luase hotărîrea de a ridica viața unor anumite persoane sau acelor ce se vor găsi sau nemeri. Așa fiind, fapta sa numai este omorul ci asasinatul, prevăzut de art. 226 și 227 C. p. și pedepsit de art. 232 C. penal. Motivul pentru care el a săvârșit această faptă, a fost bucuria pe care el dorea să și-o procure răpind banii victimei sale. După dispozițiunile Codului penal, Alexandru Candiano-Popescu este major, căci conform extractului cu No. 897/80 al Primăriei București, el s'a născut în anul 1880 luna Octombrie, 12.

Ștefan Vlădoianu, este complicele lui Alexandru Candiano-Popescu. Teoria complicității, este una din materiile cele mai spinoase ale dreptului penal și asupra ei și-au dat rendez-vous, somitățile cele mai mari ale lumii, din timpurile cele mai vechi și până astăzi. Dacă divergența a fost între savanți asupra faptului cine trebuie să fie pedepsit mai aspru, complicele sau autorul principal, apoi ei au fost de acord în a se pedepsi complicele.

Cari sunt elementele necesare pentru ca cine-va să fie declarat complice, care sunt faptele lui Ștefan Vlădoianu pentru ca el să fie declarat ca complice, iată întrebări ce așteaptă un răspuns?

Un element moral și unul material, se cere pentru a fi declarat complice.

I. Elementul moral coprinde cunoștința și voința agentului; trebuie ca agentul să fi cunoscut criminalitatea actului la care s'a asociat și că el să fi voit liber, a lua parte la el. Prin urmare, cine ia parte și ajută la o crimă fără a ști sau voi aceasta, nu este culpabil de complicitate.

II. Elementul material cere un fapt pozitiv despre coope-

rațiune, cu alte cuvinte nu este nevoie spre a fi complice numai decât de un fapt material, de o cooperațiune materială, ci cooperațiunea poate consta și într'o vorbă, într'un gest chiar. Legea prevede, pe lângă alte împrejurări care pot face pe cine-va complice, și următoarele: Cel ce dă instrucțiuni pentru comiterea crimei și cel ce ajută sau asistă pe autorul principal în faptele care pregătesc, sau înlesnesc sau săvârșesc crima sau delictul.

Instrucțiunile date pentru a comite un fapt oare-care; trebuie să fie date cu știință că au să servească la comiterea crimei (Garraud). Nu este nevoie ca cel ce dă instrucțiuni să fie tot el și instigatorul sau sfătuitorul crimei; este suficientă numai darea instrucțiunilor, cu intențiune de a servi la comiterea crimei (H. Joly. *Le crime*, pag. 130). Ajutorul și asistența trebuie să fie date autorului în faptele ce pregătesc, înlesnesc sau săvârșesc crima cu cunoștință că vor servi pentru aceasta; și ajutorul sau asistența aceasta nu trebuie să fie de așa natură că fără ele nu s'ar putea săvârși crima, căci atunci cel ce le-a dat numai este complice ci *coautor* (Garraud, vol. 2, pag. 665). Cu alte cuvinte, ajutorul și asistența aceasta să fie o participațiune *accessorie* la crimă, iar nu directă. Nu se arată nicăeri de ce natură să fie ajutorul și asistența aceasta și autorii ca Faustin Hélie zice: «Că ajutorul dat prin consiliu, dacă acel consiliu a fost urmat de fapt, constituie o complicitate», (vol. I, pag. 441). Ajutorul care constă în *simpul fapt de a arăta casa victimei*, cunoscând intențiunea criminalului, constituie complicitate (ibidem pag. 442). Rosi, în cartea sa *Traité du Droit penal*, t. 3, pag. 28—68, merge mai departe și consideră nu numai ca complice dar chiar ca autorii principali «celui qui soutient l'échelle, celui qui saisit l'objet du vol, celui qui force la serrure, celui qui pénètre dans la maison. celui qui est posté en sentinelle, ceux qui sans donner aucun secours prêtent leur présence pour faire nombre. celui qui présente à l'action, n'y a prêté cependant aucune assistance et ceux enfin qui partagent les objets volés». Opiniunea lui este susținută de Faustin Hélie și de cei mai mulți juriconsulți, între cari și Muyart de Vouglans (Acest autor citat de d-l procuror în requisitorul său spre a sprijini teoria contrară a necomplicității, face aluziune la legea romană în felul cum citațiunea a fost făcută, pe când părerile lui sunt conforme cu arătările noastre)

«Nu se pedepsește, zice ilustrul Garraud,—la locul citat de d-l prim-procuror în requisitorul său — complicitatea negativă prin reticență sau convență și ale cărei caractere sunt ca cel presupus complice să fi știut despre existența delictului sau crimei și să fi păstrat tăcerea, sau să nu să fi dus să denunțe și lasă libera executare, sau că n'a prevenit sau oprit pe făptuitor a executa crima». Atât zice el, pentru complicitatea negativă, dar în cazul nostru nici vorba nu poate fi despre ea; noi suntem în cazul când complicitatea apare cu toate caracterile ei, căci ce-fel de negativă se poate trage din faptul că ai știut că în locul unde tu așteptai se comite o crimă la care și-ai dat consimțimentul și de la care sperai să ai și tu o parte alicotă de câștig.

Tot asemenea a înțeles și A. Blanche chestiunea complicității, când el spune că nu este complicitate simplul fapt a fi dat consimțimentul, la o crimă, fără ca un alt fapt precis să fi urmat acest consimțiment, cum este în cazul de față când după ce Ștefan Vlădoianu consimte la crimă, merge cu autorul principal la casa victimei, l'a așteaptă afară

până la timpul oportun spre a putea intra și el; (Blanche) a înțeles să lucideze chestiunea, lăsând izolat consimțământul de ori-ce altă împrejurare de fapt.

Dar care sunt faptele prin care Ștefan Vlădoianu devine complicele lui Alex. C. Popescu? a) indică persoanele și se sfătuiește împreună pentru a le smulge bani și în deplină cunoștință de cauză pune cu el la cale moartea acelor persoane; b) dă instrucțiuni lui Candiano asupra avutului acelor persoane, asupra numărului servitorilor, asupra situațiunei și împărțirii locuinței lor; c) pleacă împreună cu el și așteaptă în stradă pentru ca Candiano să omoare și apoi să intre și el pentru a jefui; d) eșind de la una din victimele destinate a fi omorite și unde nu avuseseră succes, spune celui-l-alt «dacă am întâlni pe Julia Iarcu ce 'i-ai face», după el, iar după Candiano, *ai opera-o*», și mai apoi când zărește victima zice: «*Aleluia*», cuvinte nerecunoscute de el, dar probabile după declarațiunile celui-l-alt; e) rămâne în stradă pe dinaintea casei victimei, când cel-l-alt intrase înăuntru pentru ca să o omoare și așteaptă să intre și el pentru a devasta; f) când din trei lucruri de ales spuse lui de Alexandru Candiano-Popescu «*ești o omor, tu de vrei du-te acasă, denunță-mă sau așteaptă-mă și vino peste 20 minute înăuntru*», el alege să rămâne pe trotuar pentru a intra înăuntru și el, cooperarea lui materială la crimă nu mai poate fi pusă în discuție.

Iată atâtea fapte cari 'l fac complice la cea mai fioroasă faptă ce s'a petrecut în ultimul pătrar de veac în țara românească.

Fapta lui, căzând sub prevederile art. 48 și 50, al. 2, combinat cu art. 225, 226, 227 și 232 C. p.; urmează a se face contra susnumitului Ștefan Vlădoianu aplicațiunea pedepsei prevăzute de acele texte de lege;

Având în vedere că din extractul 3522/85 al Ofițerului stărei civile București se constată că Ștefan Vlădoianu s'a născut la 10 Iulie 1885 și ca atare urmează a se face contra numitului și aplicațiunea art. 63 din C. p.:

Văzând și art. 135 din Procedura penală,

Pentru aceste motive, în unire cu concluziunile d-lui prim-procuror în ce privește pe primul prevenit și în neunire în ce privește pe cel de al doilea,

Declarăm,

Că există cas de urmărire criminală în contra lui Alexandru Candiano-Popescu cu aplicațiunea art. 225, 226, 227 și 232 C. p. iar în contra lui Ștefan Vlădoianu pentru aceleași texte de lege combinat cu art. 48, 50 al. II și 63 din Codul penal.

Ordonăm,

A se transforma mandatul de depunere emis contra prevenitului Alex. C. Popescu în mandat de arestare;

A se emite un mandat de arestare contra liberatului provisoriu Ștefan Vlădoianu;

A se înainta dosarul complet cu toate actele și cu toate corpurile de delict prin d-l prim-procuror al tribunalului Ilfov d-lui procuror-general al Curții de apel din București, pentru a sesiza camera de punere sub acuzare.

Data în cabinetul nostru din Palatul Justiției, azi 19 Iunie 1901.

Stelian Popescu

Judecător de Instrucție

TRIBUNALUL JUDEȚULUI NEAMȚU

Audiența de la 16 Decembrie 1900

Președenția D-lui IOAN ADAM, Jude-instructor

Casandra Mezat cu soțul său D. C. Mezat

Divorț.—Pensie alimentară.—Părăsirea domiciliului conjugal de către femeie fără autorizarea justiției.—(Art. 250 Codul civil).

Femeia, în cursul procesului de divorț, poate cere o pensie alimentară, chiar dacă a părăsit domiciliul conjugal fără autorizarea justiției.

Tribunalul,

Având în vedere acțiunea făcută de Casandra D. Mezat, prin petiția înregistrată la No. 8828, pentru a fi obligat soțul său, pârâtul Dum. Mezat, să 'i servească o pensie alimentară în timpul procesului de divorț pendinte;

Considerând că chestiunea dedusă în instanță este aceea de a se ști dacă femeia, în cursul procesului de divorț, poate cere o pensie alimentară cu toate că a părăsit domiciliul conjugal fără autorizarea tribunalului, și deci dacă în caz de părăsirea domiciliului conjugal, fără autorizarea tribunalului, trebuie să nu se justifice motivele ce au determinat-o la aceasta;

Considerând că art. 250 Codul civil dispune: «femeia în procesul de despărțenie va putea părăsi domiciliul bărbatului în tot timpul cât va ține procesul și cere o pensie de întreținere în proporțiune cu mijloacele bărbatului; tribunalul, dacă va încuviința această cerere va hotărî tot odată și suma de bani ce bărbatul va fi dator a da femeii sale pentru întreținere»;

Considerând că prin acest art. legiuitorul recunoaște dreptul femeii a părăsi domiciliul conjugal, când zice: «femeia va putea părăsi domiciliul conjugal și a cere o pensie de întreținere», iar în partea finală a acestui articol subordonă numai cererea pensiei alimentare la încuviințarea tribunalului, căci «încuviințarea cererei», despre care vorbește partea II a art., se raportează la cererea de alimente și nu la ideia exprimată în acest articol de a părăsi domiciliul conjugal, nefiind vorba de nici o cerere a părăsirii domiciliului când legiuitorul zice: «femeia va putea părăsi domiciliul conjugal», ci de facultatea ce o dă femeii a părăsi acest domiciliu;

Considerând că dacă am da alt sens art. 250 Cod civil, am admite regulele din art. 268 Cod civ. fr. și urm. din cari rezultă că femeia trebuie să ceară tribunalului autorizarea pentru a părăsi domiciliul conjugal, regule pe cari legiuitorul nu le-a tradus în Codul nostru;

Considerând că dacă legiuitorul nostru a tradus în art. 250 numai dispozițiunile părții I a art. 267 Cod civ. fr. și a lăsat partea finală care zice: «tribunalul va indica casa în care femeia va fi ținută să locuiască în timpul divorțului», ast-fel că a modificat regulele Cod. fr. ne mai îndatorând pe femeie a cere autorizarea justiției pentru părăsirea domiciliului conjugal; apoi că intențiunea legiuitorului nostru a fost să modifice acele reguli din Cod. fr. în sensul că femeia poate părăsi domiciliul conjugal fără autorizarea jus-

țiției, rezultă și din împrejurarea că a suprimat cu totul art. 269 Cod. fr. după care femeia este ținută să locuiască în casa indicată de tribunal sub pedeapsă de a i se refusa pensiunea alimentară ;

Având în vedere că dacă legiuitorul ar fi voit să admită regula din art. 268 Cod. fr. ar fi zis că femeia va cere părăsirea domiciliului conjugal, după cum a zis în art. 263 Cod. civ. unde regulează desfacerea căsătoriei prin consimțământul mutual ;

Considerând apoi, că obligațiunea impusă soțului prin art. 250 Codul civil, de a servi o pensiune alimentară în cursul procesului de divorț, nu este de cât o urmare a obligațiunei care isvorăște între soți din contractul de căsătorie, și după cum sub nici un motiv n'ar putea să o refuze soțul în timpul căsătoriei, tot ast-fel nu poate să o refuze în timpul procesului de divorț, atunci când relațiunile dintre soți sunt încordate, legiuitorul, în înțelepciunea sa, a găsit că soțul trebuie să-și îndeplinească obligațiunea, servind pensiunea alimentară și în afară de domiciliul conjugal ;

Considerând că, dacă legea acordă femeii facultatea de a părăsi domiciliul conjugal, nu se poate cere în contră o decădere din exercițiul acestei facultăți ;

Considerând că, fiind stabilit în drept că femeia, în timpul procesului de divorț, poate cere pensiunea alimentară, cu toate că a părăsit domiciliul conjugal fără autorizarea justiției, și fără a justifica motivele cari au determinat-o la aceasta, și întru cât de fapt, există între soți proces de divorț pendinte și soții nu mai trăesc împreună, reclamanta are acțiunea în pensiune de întreținere, care este admisibilă ;

Considerând că tribunalul, apreciind necesitățile soției reclamante, mijloacele de cari dispune pârâtul, precum și condițiunea socială a părților, fixează quantumul, etc.

Pentru aceste considerante, redactate de d-l judecător supleant Carp, tribunalul în majoritate, admite în parte acțiunea.

(ss) I. Adam, V. C. Carp.

Opiniune

Sub-semnatul, judecător de ședință, difer de părerea majorității și opinez că cererea Casandrei D. Mezat trebuie respinsă ca nefondată, pentru următoarele considerațiuni :

In drept,

Având în vedere că obligațiunea bărbatului, din art. 250 Codul civil, de a servi soției, pe timpul divorțului, pensia alimentară, nu este de cât aplicațiunea principiului general din art. 196 Codul civil, în virtutea căruia bărbatul este dator să primească pe soție la domiciliul său și să-și înlesnească totul pentru viețuire, aceasta ca corolar al obligațiunei de ajutor din art. 194 acelaș Cod ;

Considerând că, conform dispozițiunilor art. 196 Codul civil, bărbatul este dator să întrețină pe soție numai atât timp cât dânsa, conform obligațiunei ce are, locuște cu bărbatul ; că în cazul când bărbatul îi refuză domiciliul conjugal sau o conștrânge să-l părăsească, fie prin rele tratamente, prin purtare nedemnă de soție sau prin lipsă de îngrijire, conform pozițiunei ei, obligațiunea de întreținere trebuie prestată sub formă de pensiune alimentară ;

Considerând că dacă pentru obținerea acestei pen-

siuni alimentare, soția n'are numai de cât nevoie de autorizarea prealabilă a tribunalului ca să părăsească domiciliul conjugal (art. 250 Codul civil), dânsa este dator să justifice necesitatea în care s'a găsit de a nu mai putea continua viața sub acelaș acoperământ cu soțul, căci după art. 196 Codul civil, datoria principală a soției fiind de a locui la domiciliul soțului și a-l urma, părăsirea domiciliului trebuie să aibă un motiv serios, iar simplul capriciu al soției ori culpa ei, constituie cu drept cuvânt, un fine de neprimire la acțiunea în alimente, excepțiune pe care bărbatul este în drept să o ridice tot-d'a-una soției reclamante ;

Considerând că, dacă în timpul căsătoriei părăsirea domiciliului bărbatului, fără just motiv, constituie contra femeii un fine de neprimire la acțiunea în alimente, nu vedem motivul pentru care situațiunea femeii s'ar schimba prin simplul fapt al intențării divorțului ;

Cu sistemul contrar celui ce susținem am ajunge la straniul rezultat că bărbatul să fie obligat a servi pensiune alimentară chiar soției adultere, care fugind din domiciliul conjugal la brațul complicei, n'ar avea alt merit de cât acela de a fi aruncat o petiție de despărțenie ; ori cât s'ar fi îndepărtat legiuitorul român de cel frances la redacțiunea art. 250 Cod civ., nu credem că aceasta ar fi fost intențiunea lui ;

Considerând că nu poate fi serioasă nici obiecțiunea ce s'ar aduce cum că prin simplul fapt al intențării acțiunei de divorț, tribunalul trebuie să oblige pe bărbat la pensiune alimentară către soție, căci dacă această argumentare ar fi adevărată, rolul tribunalului s'ar reduce la o simplă înregistrare, pe când din termenii finali ai art. 250 Cod civ. se vede clar că tribunalul poate să și refuze cererea femeii și aceasta de sigur că se va întâmpla atunci când o va găsi în culpă.

In fapt,

Considerând că de și este constant cum că Casandra D. Mezat a intentat acțiune de divorț soțului ei Dumitru Mezat, întru cât însă martorii ce-i propusese tardiv i-au fost înlăturați și dânsa ne mai făcând astă-zi nici o dovadă cum că, părăsind domiciliul conjugal, a avut un just motiv, cum a cerut și i s'a acordat de tribunal prin jurnalul din 28 Septembrie 1900, sunt de părere că cererea ei în alimente trebuie respinsă ca nefondată.

(s) O. Stati.

INFORMAȚIUNI

Crima din strada Icoanei începând a se judeca de către Curtea cu juri din Ilfov de erii 10 corent, credem a aduce un serviciu real cititorilor noștri publicând, în acest număr, în întregime, ordonanța valorosului nostru judecător de instrucție d-l Stelian Popescu.

—X—

Erri 10 cor. la orele 12 din zi s'a deschis ședința Curței cu jurați din Palatul de Justiție din București de către d-l Ștefănescu ca președinte, asistat de d-nii Balș și Ferichide, ca membrii. Fotoliul Ministerului public era reprezentat prin d-l Stambulescu ca procuror-general și d-l Munuianu ca prim-procuror.

Prevenitul Candiană-Popescu era asistat de d-nii avocați : Grădișteanu, Delavrancea, Cernescu și Orațiu Butoianu, iar micul prevenit Ștefan Vlădoianu de către d-nii avocați : D. Comșa și I. Brătescu.

Partea civilă era reprezentată de d-nii avocați : Aurel Eltescu și Tache Policrat.